

Ο ΙΟΥΔΑΣ

ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ¹⁾

ΥΠΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α. ΜΕΓΑ

Αἱ εἰδήσεις τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν περὶ τοῦ Ἰούδα εἶναι, ὡς γνωστόν, πενιχραί, ἀναφερόμεναι εἰς τὴν διαχείρισιν τοῦ κοινοῦ ταμείου ὑπ' αὐτοῦ, εἰς τὴν ἐνέργειάν του διὰ τὴν σύλληψιν τοῦ Ἰησοῦ, εἰς τὴν μεταμέλειαν καὶ τὸν θάνατον αὐτοῦ. Ἀσάφεια ὅμως ὑπάρχει εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ αὐτὴν ταύτην τὴν προδοσίαν. Εἰς τί δηλαδὴ συνίστατο ἡ προδοσία τοῦ Ἰούδα, ἐφ' ὅσον οὗτος δὲν ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων, δὲν ἐκείνην πρᾶξιν ἀποδοκίμαζεν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ; Καὶ παραδίδεται μὲν, ὅτι ὁ Ἰούδας ἐχρησιμοποιεῖται ὡς ὁδηγὸς εἰς τοὺς συλλαβόντας τὸν Ἰησοῦν, ἀλλ' ὁ Ἰησοῦς «προεισέτατο» ὡς λέγει ὁ Λουκᾶς, κατὰ τὸ ὠρισμένον» δὲν ἐκρύπτετο ὅθεν ἦτο ἐκτελειώσαντος εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς τὴν πληροφορίαν διὰ τῶν ὑπηρετῶν των τὸν τρόπον τῆς ψευδοπροδοτικῆς διαμονῆς τοῦ Ἰησοῦ καὶ νὰ ἐνεργήσουν δι' αὐτῶν τὴν σύλληψιν αὐτοῦ. Ἐπειτα καὶ τὰ ἐλατήρια, τὰ ὁποῖα παρεκίνησαν τὸν Ἰούδαν εἰς τὴν πράξιν του, παραμένουν καὶ κατὰ τοὺς θεολόγους «κεκαλυμμένα διὰ τοῦ πέπλου τοῦ μυστηρίου» ²⁾. Καὶ εὗρέθησαν μὲν συγγραφεῖς, ὡς ὁ Ἀντρέγιεφ, ὁ Ράτι, ὁ Μαλωρύ, ὁ Σπῆρος Μελάς, ὁ Μιχ. Ἀκύλας, οἱ ὁποῖοι προσεπάθησαν ν' ἀνασύρουν τὸν πέπλον αὐτὸν καὶ μὲ τὸ φῶς τῆς τέχνης των νὰ φωτίσουν τὸ μυστήριον, πὺν καλύπτει τὴν ψυχὴν τοῦ Ἰούδα, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰς προσπαθείας αὐτὰς τὸ αἶνιγμα δὲν λύεται καὶ μένει ἡ ἀπεχθὴς πρᾶξις νὰ βαρύνῃ ἔσασι τὴν μνήμην τοῦ Ἰούδα, ὡς τοῦ ἀπαισίου προδότου.

Ἐδῶ θὰ ἐξετάσωμεν ποῖαι δοξασαὶ ἐπικρατοῦν παρὰ τῷ λαῷ περὶ τοῦ Ἰούδα, ποῖαν μορφήν ἔλαβον αἱ περὶ τοῦ προδότου εἰδήσεις τῆς Ἀγίας Γραφῆς ἰδίᾳ παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ.

¹⁾ Ἡ μελέτη αὕτη ἀπετέλεσε πρὸ ἐτῶν θέμα διμιλίας μου, γενομένης ἐν τῇ Ἑταιρείᾳ τῶν Βυζαντινῶν Σπουδῶν, καὶ ἐδημοσιεύθη ἐν περιλήψει εἰς ἐπιφυλλίδας τῆς ἐφημ. «Καθημερινῆς» τῆς 8ης, 9ης καὶ 10ης Ἀπριλίου 1936.

²⁾ Π. Μπραταιώτης ἐν Ἑγκυκλ. Λεξ. Ἑλευθερουδάκης λ. Ἰούδας. Πρβλ. καὶ J. Hastings, A Dictionary of the Bible λ. Judas, Enciclopedia italiana, ed. Inst. Treccani λ. Giuda Iscariota, πρὸς δὲ Ν(ικολαΐδην) εἰς «Ἑλεύθ. Βῆμα» 28 Ἀπριλ. 1937 καὶ Σπ. Μελάς εἰς «Ἀθην. Νέα» 10 Ἀπριλ. 1936.

Ὡς περὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν λοιπῶν προσώπων τῶν Ἀγίων Γραφῶν, οὕτω καὶ περὶ τοῦ Ἰουδα ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἔπλασε ποικίλας παραδόσεις, ἀναφερομένας ὄχι μόνον εἰς τὴν γέννησιν καὶ τὸν θάνατον, ἀλλὰ καὶ τὸν ὅλον αὐτοῦ βίον μέχρι τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ἔγινε μαθητῆς τοῦ Χριστοῦ. Οὕτως ἀπεσαφήνισε τελείως τὴν εἰκόνα τοῦ προδότου, συνέθεσε πλήρη ἱστορίαν, ἡ ὁποία ὁμως κάμνει τὸν Ἰουδαὺν αὐτὸ τοῦτο ἥρωα παραμυθιοῦ· παραμυθιοῦ πού δένεται μὲ τὸ ὄνομά του καὶ εἰσέρχεται εἰς τὰ ὅρια τῆς παραδόσεως. Ἰδὼν τὸ παραμῦθι, ὅπως τὸ ἐδημοσίευσεν ὁ μακαρίτης Κ. Ζησίου εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἑβδομάς» τοῦ 1887, ἀρ. 10 σ. 6-7.

Ἦτον μιὰ φορὰ ἓνα ἀνδρόγυνον. Ἀφοῦ ἐπανδρεύθησαν καὶ ἔμεινεν ἡ γυναῖκα ἔγκυος, εἶδεν εἰς τὸ ὄνειρό της, ὅτι ἐγέννησε μιὰ φλόγα. Τὸ πρῶτ' ἐδιηγήθη εἰς τὸν ἄνδρα της τὸ ὄνειρό της· τότε εἶπεν ὁ ἄνδρας τῆς γυναικὸς του: ἄχ, κακὴ μένη γυναῖκα, τὸ παιδί ὅπου θὰ κάνῃς, θὰ γάγῃ ἀνάβολος· ἀλλ' ἅμα τὸ γεννήσῃς, νὰ τὸ πάρουμε νὰ τὸ πετάξουμε.

Ἀμα ἐγέννησεν ἡ γυναῖκα τὸν, ἔπειτα ὁ πατέρας τὸ παιδί καὶ τὸ ἐπῆγε. Ἐκεῖ ὅπου ἦτον ἓνα βουνό καὶ ἐκεῖ τὸ ἐπείαζε. Ἐκεῖ κοντὰ ἦτον ἓνας βοσκὸς καὶ ἐβάσκει γίδα, ἀλλὰ μιὰ γίδα, ἡ καλὺντερη, ἐξέκοβε καὶ ἐπήγαινε καὶ ἐβύζαινε τὸ παιδί. Ὁ βοσκὸς ἐπιανε νὰ ἀρμέξῃ τὴν γίδα· δὲν εἶχε γάλα. Ὑποψιάσθηκε μήπως τὴν ἀρμέγῃ ὁ πιστικὸς καὶ ἀπεφάσισε νὰ τὸν παραφυλάξῃ.

Τὴν ἄλλην ἡμέρα βλέπει τὴν γίδα καὶ ξεκόβει, τὴν παίρνει ἀπὸ πίσω καὶ βλέπει νὰ γονατίζῃ, νὰ βυζαίνει τὸ παιδί. Τὸ παίρνει ἀμέσως καὶ τὸ φέρνει εἰς τὴν καλύβαν του καὶ ἡ γίδα τὸν ἀκολουθοῦσε.

Βλέποντάς το ἡ γυναῖκα του τὸ παιδί τόσον ὁμορφο, τοῦ λέγει: ἄνδρα, ποῦ τὸ εὗρηκες αὐτὸ τὸ παιδί; — Τὸ εὗρηκα εἰς τὸ βουνό, ὅπου τὸ ἐβύζαινε ἡ γίδα. Τοῦ λέγει ἡ γυναῖκα: — Ἄνδρα, ἃς τὸ ἔχουμε εἰς τὴν καλύβαν μας, νὰ τὸ μεγαλώσουμε, σὰν τὰ ἄλλα παιδιὰ μας.

Ὅταν ἔγινε ὀκτώ, δέκα χρονῶν, ἐβγήκε μιὰ μέρα ὁ βασιλεὺς περιοδεῖα. Περωνίας ἀπὸ τὴν καλύβαν τοῦ βοσκοῦ, παραξενενοῦταν νὰ βλέπῃ τὰ παιδιὰ τοῦ βοσκοῦ ὅλα τὰ ἄλλα μαῦρα καὶ ἄσχημα καὶ αὐτὸ τόσον ὁμορφο. Ἐρωτᾷ τὸν βοσκὸν τὸ γιατί, καὶ τοῦ λέγει τὸ καὶ τό, πῶς τὸ εὗρηκε.

Ὁ βασιλεὺς ζητάει ἀπὸ τὸν βοσκὸν τὸ παιδί, γιατί αὐτὸς δὲν ἔκανε, καὶ τὸ φέρνει εἰς τὸ παλάτι.

Ὁ καθ'αυτοῦ πατέρας τοῦ παιδιοῦ εἶχε νοικιάσει τὸ βασιλικὸν περβόλι.

Ἀφοῦ τὸ παιδί ἔγινε εἴκοσι χρονῶν, ἐπήγαινε εἰς τὸ περβόλι καὶ ἀρχινοῦσε

καὶ ἔκοβε τὰ δένδρα καὶ ἄλλα κακὰ ἔκανε. Τοῦ ἔλεγεν ὁ περιβολάρχης, δηλαδὴ ὁ πατέρας του, τί σοῦ φταῖνε καὶ τὰ χαλᾶς. Ἄλλ' αὐτὰ δὲν τὰ ἄκουε ὁ νέος καὶ ἦλθαν εἰς λόγους καὶ ἀμέσως τραναίει τὸ σπαθί καὶ τὸν σκοτώνει.

Τότε τρέχει ἡ γυναῖκα τοῦ περιβολάρχου, δηλαδὴ ἡ μητέρα τοῦ φονιαῖ, εἰς τὸν βασιλιᾶ: — Βασιλέα μου πολυχρονεμένη, τὸ παιδί, ὅπου ἔχεις, ἐσκότωσε τὸν ἄνδρα μου χωρὶς αἰτία, μόνον γιατί τοῦ εἶπε νὰ μὴν κόβῃ τὰ δένδρα.

Ἀμέσως ὁ βασιλιᾶς ἀπεκρίθη: — Ἀποῦ ἐσκότωσε τὸν ἄνδρα σου, τότε πρέπει νὰ πάρῃς αὐτὸν ἄνδρα — ἔτσι ἦτον ὁ νόμος εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον. — Καὶ ἀμέσως ἐδιάταξε καὶ τοὺς ἐστεφάνωσαν.

Ἀποῦ ἐστεφανώθηκαν καὶ ἔμεινε ἡ γυναῖκα ἔγκυος, μιὰ βραδεῖα ὁ ἄνδρας της, δηλαδὴ τὸ παιδί της, ἀρχίνησε νὰ λέγῃ τὴν ἱστορίαν του, πῶς τὸν εὗρε ὁ βοσκὸς πεταμένο ἀπὸ τοὺς γονέους του. Τότε λέγει ἡ μητέρα του ποῖος εἶναι καὶ τί εἶχε τὸν σκοτωμένο καὶ τί τὴν γυναῖκα του.

Καθὼς ἄκουσε αὐτὰ ὁ νέος, ἀμέσως ἔβγαλε καὶ ἐπῆγε καὶ ἔγινε μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Χριστὸς τὸν ἐδέχθη καὶ τὸν ἔκαγε κασαδόρο, δηλαδὴ ταμίαν, ἕως οὔτου ἦλθε ὁ καιρὸς ὅπου τὸν ἐπρόδωσαν, γὰρ νὰ φανῇ σωστὸς Ἰουδᾶς Ἰσκαριώτης καὶ «ὁ ξαπλὸς».

Καὶ ὁ διηγούμενος ταῦτα, ἐπικαλούμενος τὴν ἀλεξίκακον δύναμιν τοῦ ἁγίου τῆς ἡμέρας, σταυροκοπεῖται καὶ οἱ ἀκούοντες ἀκουσάμενοι αὐτοῦ μιμοῦνται αὐτὸν καὶ πτύουσι τρεῖς εἰς τὸν κόλπον».

Ἀτυχῶς ὁ μακαρίτης Ζησίου δὲν ἀναφέρει παρὰ τίνος ἤκουσε τὴν διήγησιν αὐτὴν καὶ ποία ἡ πατρίς τοῦ εἰπόντος. Ὅτι δ' ὅμως ἡ περὶ τοῦ Ἰούδα διήγησις εἶναι εὐρέως διαδεδομένη ἐν Ἑλλάδι ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν παραλλαγῶν, τὰς ὁποίας κατέγραψαν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ λαοῦ δύο ἐξαίρετοι τῆς ἑλληνικῆς λαογραφίας ἐρευνηταί, ἡ διδασκάλισσα Μαρία Λιουδάκη ἐν Κρήτῃ καὶ ὁ καθηγητὴς Κυριαῖκος Χατζηϊωάννου ἐν Κύπρῳ. Ἴδου πρῶτον ἡ διήγησις, τὴν ὁποίαν ἡ Λιουδάκη ἤκουσε τὸ 1938 ἀπὸ τὸν γέροντα πατέρα της, ὁ ὁποῖος κατάγεται ἐκ τοῦ χωρίου Λατισίδα Μεραμπέλλου καὶ εἶναι τελείως ἀγράμματος:

«Ὅτὸν ἦτονε ἀγαστρωμένη τὸν Ἰούδα ἡ μάνα ντου, ἐπῆγεν ὁ προφήτης Νάθας καὶ τὸ εἶπενε: Τὸ παιδί ἀποὺ δὰ κάμης, κερά μου, δὰ νὰ ναι ἀφτωμένος δαυλὸς νὰ κάψῃ τὸν κόσμον.

Αὐτῇ, νὰ τ' ἀκούσῃ, ἦδωκε 'ς τὰ μαλλιά τῆς¹⁾. Πάει καὶ λέει το τ' ἀντρούς

¹⁾ Ἦδωκε 'ς τὰ μαλλιά τῆς = ἄρχισε νὰ τρανᾷ τὰ μαλλιά της.

της: Ἔτσέ κ' ἔτσέ, κακομοίρη γέρο, καὶ τὸ παιδί πού δά κάμωμε, λέει, δά νά ἔναι ἀφτωμένος δαυλὸς νά κάψῃ τὸν κόσμο.

— Καὶ ἔντα μοῦ λές ἐκειά, γυναῖκα;

— Κειονά πού σοῦ λέω, ἄντρα μου.

— Ἔ, δὲν ἔχει ἄλλο παρὰ νά τὸ πνίξωμε, μὸς²⁾ καὶ τὸ κάμης.

Μὸς κ' ἐγέννησε κιόλας ἡ γυναῖκα, τὸ βάλανε σ' ἕναν κασελλάκι κ' ἐπήγανε καὶ τὸ ρίζανε ἔς τὴ θάλασσα. Μὰ ἡ θάλασσα τό βγαλε σ' ἕναν ξρημον τόπο καὶ τὸ βρήκανε δυὸ γαῖδουροβοσκοὶ ἀνοίγουν το καὶ θωροῦνε τὸ κοπέλλι μέσα. Οἱ γαϊδάρες εἶχανε γεννημένα καὶ τὸ βάλανε καὶ τὸ βύζανε μιὰ γαϊδάρα κ' ἐνεθρέφα ντο.

Σὰν ἐμεγάλωσε, καθίζουν καὶ τοῦ κάνουνε νάκλι³⁾, πῶς καὶ πῶς τὸν εὐρήκανε καὶ πῶς τὸν ἐνεθρέψανε κι ἀπὸ⁴⁾ τοῦ λένε:

— Ἐδὰ ἐμεγάλωσες, καλὰ σοῦ ἔναι μπλιὸ νά πά δουλέψης κιόλας.

Σκώνεται ὁ ντελχανής⁵⁾ καὶ μισσεύγει καὶ ποῦ νά πάη, ποῦ νά μὴν πάη, πάει καὶ μπαίνει δοῦλος σι' ἀρχοντιὰ τοῦ κυροῦ⁶⁾ ντου. Αὐτοὶ εἶχανε ὥστόσο καμωμένο ἄλλο κοπέλλι καὶ τό ἔχανε ἀνιθρομένο.

Μιὰν ἡμέρα ἐποκοπτήκανε τὰ δυὸ παιδιὰ καὶ σκοτώνει ὁ Ἰούδας τ' ἄδερφάκι ντου. Σκώνεται ντελόγο⁷⁾ καὶ μισσεύγει καὶ πάει καὶ μπαίνει δοῦλος στοῦ βασιλιᾶ τὸ παλάτι.

Οἱ γονεῖς, νά δοῦνε τὸ παιδί ντως σκοτωμένο, ἐρρίζανε τὰ τζάγκουρνά ντως κάτω⁸⁾, μὰ εἰντά ἔθελαν κάμουνε; Σιτὸ ὕστερο ἐπαρηγορηθήκανε.

Μιὰν ἡμέρα λέει ὁ κύρης του σιτὴ μάννα ντου:

— Κακομοίρα γυναῖκα, τὸ ἕνα μας παιδί ἐπετάξαμε, τὸ ἄλλο μᾶς τὸ σκότωσε ὁ δοῦλος κ' ἐπομείναμε σὰν σβηστὸς λύχνος· δὲν ἔρχεσαι νά δώσωμε τῶν ἀμμαθιῶ μας; Εἰντα δὰ κάθομέστανε μπλιὸ ἐπαέ⁹⁾ νά κάνωμε;

Σκώνονται κιόλας καὶ μισσεύγουνε καὶ πᾶνε καὶ μπαίνουνε περβολάρηδες σ' ἕνα μπαξέ κ' ἐκαλλιτεύγανε¹⁰⁾ βιολαρές κ' ἐζούσανε.

Μιὰν κοπανιά¹¹⁾ λέει ὁ βασιλιᾶς στὸ δοῦλό ντου:

— Νά πᾶς, μωρέ, νά μοῦ φέρῃς ἕνα μάτσο ῥόδα καὶ μοῦ χρειάζονται. Σκώνεται ὁ Ἰούδας καὶ ποῦ νά πάη, ποῦ νά μὴν πάη, πάει στὸ περιβόλι πού

¹⁾ κά, καλέ.

²⁾ κάνω νάκλι, πληροφοροῶ.

³⁾ ντελχανής, νέος ἀνύπαντρος, ἔφηβος.

⁴⁾ ντελόγο, ἀμέσως.

⁵⁾ γρανίζω, ἀμύσσω = ἐξέσχισαν τὸ πρόσωπόν των.

⁶⁾ καλλιτεύγω, καλλιερῶ.

⁷⁾ μὸς καί, εὐθύς ὥς, μόλις.

⁸⁾ ἀπὸ, ἐπειτα, μετὰ ταῦτα.

⁹⁾ κύρης, πατέρας.

¹⁰⁾ ἐπαέ, ἐπαδά, ἐδῶ.

¹¹⁾ μιὰν κοπανιά, αἰφνης.

δούλευγεν ὁ κύρης του. Μπαίνει μέσα, φωνιάζει στὸν περβολάρη ἀπάνω, φωνιάζει του κάτω, ὁ περβολάρης δὲν ἐφάνηκε. Πιάνει κι αὐτὸς κ' ἐμάζωνε ἀμοναχὸς του τὰ ρόδα. Ὅντὸν ἤθελα μισοῦσαι μπλιό, νὰ τὸν περβολάρη καὶ φτάνει καὶ βάνει ὀμπρὸς τοῦ τὸν Ἰούδα, ἀπὸν μάζωνε τὰ ρόδα. Αὐτὸς μανίζει¹⁾ καὶ σκοιώνει τὸν κύρη ντου καὶ πάει καὶ λέει το στο βασιλιᾶ.

— Ἐτσὲ κ' ἔτσὲ κ' ἐμαλώσαμε μὲ τὸν περβολάρη καὶ τὸν ἐσκοτώσα.

— Μωρὲ σκύλε, εἰντά²⁾ καμες; Νὰ πάρης ἐδὰ³⁾ γυναῖκα σου τὴ γυναῖκα ντου. Πάει καὶ παίρνει τὴ μάννα ντου γυναῖκα.

Μιὰν κοπανιὰ ἐκάθουντανε κ' ἐκουβεδιάζανε μάννα καὶ γιὸς καὶ τότε ρωτᾷ :

— Ἀπὸ ποῦ ὅσαι καὶ πῶς εὐρέθηκες ἐπαδά;

— Ἐγὼ δὲ γατέχω⁴⁾ ποιοὶ ἦσαν οἱ γονεοὶ μου. Ἐμένα μὲ εὐρέθηκανε γαῖδουροβοσκοὶ μέσα σ' ἓνα κασελλάκι καὶ μ' ἐνεθρέψανε. Καὶ λέει τῆς ὅλη του τὴν ἱστορία.

— Σκύλε, καὶ γιὸς μου εἶσαι κ' ἐκολλήσαμε, ἀπὸν γενήκαμε κι ἀντρούνο. Νὰ φύγης, νὰ πᾶς ν' ἀκολουθᾷς ἐκείονονε τ' αὐτόπου, ποὺ λένε πῶς σώνει τὸ ἀμαρτωλούς.

Καὶ φύγει καὶ πάει καὶ γίνεται μαθητὴς τοῦ Χριστοῦ⁵⁾

Ἡ κυπριακὴ παραλλαγή προέρχεται ἐκ Μακροσύκας τῆς Ἀμμοχώστου καὶ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Κ. Χατζηγιάννου εἰς τὰ Κυπριακὰ Χρονικά, τ. Θ' 1933 σ. 291 κέ. ἔχει δὲ ὥς ἐξῆς :

« Ὁ Ἰούδας, τὸν τζαιροῦ π' ἀγγαιοτρώθην ἡ μάνα του, εἰεν⁶⁾ εἰς τ' ὁρομάν της, πῶς ὅτι τὸ παιδίμ, πού ν' νὰ γεννηθῇ, ἐν νὰ κάμη πολλὰ κακὰ εἰς τὸ ἔχνος τους. Ἐπῆεν τζαὶ τούτῃ στοῦ βασιλέαν τζ' εἶπεν του τὴν ἱστορίαν. Ὁ βασιλέας ἐπρόσταξεν, ἄμαγ γεννηθῇ, νὰ τὸ σκοτώσῃ. Ἀμαν τζ' ἐγεννήθην ὁ Ἰούδας, ἡ μάνα του ἐλυπήθην τον τζι' ἀντὶς νὰ τόν - ι - σκοτώσῃ, ἐπίσσωσεν ἕναγ καλάθιν τζ' ἐπέταξέν τομ μέσ' στοῦ ποταμόν, νὰ πεθάνῃ μονιχόν του. Ἦταγ κάτι βοσδοί, εἶαν τὸ καλάθιν, ἐπῆαγ κοντά του, ἀκούουγ κλαίει μωρόν. Ἀννοῖξαν τζ' ἐπικιάσαν τὸ μωρόμ ποὺ μέσα, λαλοῦσ σου, νὰ τὸ νιώσουνμεν⁷⁾ τζαὶ φήννουμέν το νὰ μᾶς βοηθᾷ στοῦ κουπάιν⁸⁾. Ἐπῆραν το τζ' εἰατῖζαν το γάλαμ ποὺ τὴν αἰγίαν - ποὺ τὸ καταραμένοχ χτηνόν. - Ἀγάπησέν το ἡ αἰγία τζ' ἐβύζαννέν το. Ἀμαν τζ' ἔτῃν

¹⁾ μανίζω, ὀργίζομαι.

²⁾ ἐδὰ, τώρα.

³⁾ γατέχω, κατέχω, γνωρίζω.

⁴⁾ Λαογραφ. Ἀρχεῖον, ἀριθ. χειρ. 1162 Β', σελ. 41 - 44. Ἐφεξῆς ἡ συλλογὴ τοῦ Λαογραφ. Ἀρχεῖου δηλοῦται διὰ ΛΑ.

⁵⁾ εἶε, εἶαν = εἶδε, εἶδαν.

⁶⁾ νιώνω, πιθ. ἔτ. τύπος τοῦ ἀναγιώννω, ἀνατρέφω, μεγαλώνω· βλ. Σακελλαρίου, Κυπριακὰ Β' 414 καὶ Ἰστ. Λεξικόν λ. ἀναγιών-νω.

⁷⁾ κουπάιν, κοπάδι, ποιμνιον.

ἐφ' ἃ γρονῶμ πού σεν νὰ τοὺς βοηθᾷ λλίον, ἐπερπίζεφεν¹⁾. "Οἱ πονεῖ τον τὸ πόν του, οἷ²⁾ πονεῖ τὸ σέρν του, μὲ δουλειὰν τοὺς ἔκαμνεμ μὲ τίποτε. Ἐσκεφτήκαν τζαὶ τζεῖνοι νὰ τὸμ πάρουν τοῦ βασιλέα. Ἐπῆραν τον τοῦ βασιλέα τζ' ἔφηκέν τον τζαὶ τζεῖνος μισταρκόν του. Μιὰν ἡμέραν λαλεῖ τον ἡ βασιλοπούλλα: «Πήαινε ρέ, φέρε λλία ἄθθη». Ἐπῆεν τζαὶ τοῦτος μέσ' σιὸ περβόλιν τοῦ παλαδκιού τζ' ἀρκί- νησεν νὰ κόβκη ἀντίς τοὺς ἀθθούς, κλώνους δλάκερους. "Α, μέσ' σιὸ περβόλιν τοῦτον, ἐξήχασα νὰ σᾶς πῶ, ἦταν ὁ τζύρης τοῦ Ἰούδα μὲ τῆμ μάναν του. Γιατὶ ἐδυστνχησαν, ἐσκοτίωσέν τους τζ' ἔναγ γνιδὸμ μέσ' τ' ὄρος ὁ ἴδιος ὁ Ἰούδας τζ' ἔτσι τζαὶ τοῦτοι ἦριαν τζ' ἐπαρκαλέσαν τὸβ βασιλέαν νὰ τοὺς δώση τίποτε ζή- σην τζ' ἔδωκέν τους τζεῖν' τὸ περβόλιν νὰ τὸ σάζουν τζαὶ νὰ πκιάνουν τὰ μα- ξούλια³⁾ του. Αἶ, ὅσσον τζ' εἶεν τον ὁ τζύρης του – τωρὰ μὲ ὁ ἕνας ξέρει πὼς ἔγ' γνιδός του, μὲ ὁ ἄλλος πὼς ἔν τζύρης του – «Ρέ», λαλεῖ του, «γιατὶ κόβκεις τοὺς κλώνους; ἐγὼν κάμνω τόσος κόπον τζαὶ νὰ ὀρεσαι νὰ μοῦ κατακόβκης τὰ δεν- τρά;» Ἐπολογήθην τζαὶ τζεῖνος μ' ἕνασ ἀνθάν⁴⁾: «Εἴπεμ μου ἡ τζυρά μου ἡ βασιλοπούλλα». Τωρὰ ἔν ἡ ὀκνιά του ποὺ τὸν τὰ ἔκαμνεμ ὀξά⁵⁾ ἔμ πὸν τοῦ εἶπεν ἡ τζυρά του. Πάλε ἄλλην ἡμέραμ πάλ' ἐπῆεν, ἔπεν τον ἡ μάνα του, εἶπεν το τ' ἀντρός της, ἔρεται: «Εἶνκα κόβκεις ρέ, πάλ' τοὺς κλώνους; – "Α, λαλεῖ του, μὲμ πῆς ἄλλοι ἄνθ, γιατί σκοτώννω σὲ τζ' εἶπεν, ὅπως ἐσκοτώσ' ἄλλοιναμ μέσ' τ' ὄρος», θέλει νὰ πῆ τὸν ἀρφόν⁶⁾ του. Ἐπαίστηκαν, ἐσκοτίωσεν τζαὶ τὸν τζύρην του. Ἡ μάνα του κλάματα, σκοτιωμούς! Ἀκούσεν ἡ βασίλισσα, εἶπεν το τοῦ βασιλέα. «Ρέ, λαλεῖ του ὁ βασιλέας, γῆ νὰ ὀρμαστής⁷⁾ τῆν γεναῖκαν τούτην νὰ μὲγ κλαίη γῆ ἔν νὰ σὲ ποιζεφαλίσω». Ἀρμάστην την. Πααίνει μιὰν ἡμέραν ἔσσω ὁ Ἰούδας, κρώννεται⁸⁾, ἀκούει της τζαὶ νεκαλιέται⁹⁾ τζαὶ λαλεῖ οὐλλα τὰ βάσανά της. Ἐξάν- νοιζέν¹⁰⁾ τῆν – γιατί εἶπαν τον τὴν ἱστορίαν οἱ βοσσοί, πὼς ἦταμ μέσ' σιὸ καλάθιν τὸ πισσωμένον – τζ' ἐκατάλαβεν ὅτι πὼς ἦταν τοῦτος τζ' ἐσκοτίωσεν τζαὶ τὸν ἀρφόν του, τζαὶ τὸν τζύρην του τζ' ἀρμάστην τῆμ μάναν του. Ποὺ τζαχαμαὶ ἐχωρίσα- σιν τζ' ἐπῆεν τζ' ἠῦρεν τὸχ Χριστόν. Ὁ Χριστὸς τζ' ἐδέχτην τον, ἦτουν γιατί ὁ Ἰούδας ἦταφ φιλάργκυρος τζ' εἶσεν νὰ τὸμ προώση. Κανένας ἄλλος ἐν τζ' ἐπρό- ωνέν τον».

¹⁾ περπίζεσκω = γίνομαι περπίζης (terhijessiz), ἀνάγωγος, ἀτακτος, κακός.

²⁾ οἷ... οἷ... = τὴ μιὰ φορά, τὴν ἄλλη φορά. ³⁾ μαξούλιν, προϊόν.

⁴⁾ μ' ἕνασ στόμαν = μὲ μιὰν αὐθάδεια, μ' ἕνα ἐγωϊσμό.

⁵⁾ ὀξά, ἡ. ⁶⁾ ἀρφός, ἀδερφός. ⁷⁾ ὀρμάζω, ἀρμάζω, ἀρμόζω, νυμφεύω.

⁸⁾ κρώννεται καὶ ἀκρώννεται, ἀκρωῶμαι, μετὰ προσοχῆς ἀκούω.

⁹⁾ νεκαλιούμαι, ἀνακαλιούμαι, ὀδύρομαι, θρηγῶ, μοιρολογῶ.

¹⁰⁾ ξαννοῖω καὶ ἐξαννοῖω, ἀνοίγω, κοιν. ἐρωτῶ νὰ μάθω τι παρὰ τίνος.

Εἶναι φανερόν, ὅτι εἰς τὰς διηγήσεις ταύτας ὑπόκειται ὁ περὶ Οἰδίποδος μῦθος ἢ καλύτερά τὸ παραμῦθι, τὸ ὁποῖον εἰς μὲν τοὺς ἀρχαίους χρόνους συνεδέθη μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Οἰδίποδος καὶ μὲ ὠρισμένους τόπους τῆς Ἑλλάδος, εἰς δὲ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰούδα. Ὅτι δ' ἡ σύνδεσις μὲ τὸ ὄνομα τοῦ τελευταίου τούτου εἶναι ἀρχαίως παλαιά, ἀποδεικνύει τὸ γεγονός, ὅτι ὁ περὶ αὐτοῦ μῦθος εἶναι εὐρύτατα διαδεδομένος παρὰ πλείστοις λαοῖς. Καὶ πρῶτον ὁ περὶ Ἰούδα μῦθος εὐρίσκεται ἐν τῇ *Legenda aurea* (κεφ. 45), ἡ ὁποία ἐγγράφη μὲν λατινιστὶ τὸν 13^{ον} αἰῶνα ὑπὸ τοῦ Ἰακώβου de Voragine, ἀλλ' ἀνάγεται εἰς παλαιότερον πρότυπον ἥτοι εἰς ἀπόκρυφόν τινα ἱστορίαν, ὡς συνάγεται ἐκ δύο αὐτῆς χωρίων, ἐνὸς ἐν ἀρχῇ: *legitur in quadam historia, licet apocrypha* καὶ ἐτέρου ἐν τέλει: *hucusque in praedicta historia apocrypha legitur*.

Τὸ περιεχόμενον τῆς *Legenda aurea* εἶναι τὸ ἑξῆς: Εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ ἔζη ὁ Ρουβὲν Συμεών. Ἡ σύζυγός του Κυμβορέα (Cyborea) ὠνειρεύθη, ὅτι ἔτεκεν υἱόν, ὅστις ἔμελλε ν' ἀποβῇ ὀλέθριος εἰς τὴν οἰκουμένην του. Ἐξυπνᾷ καὶ διηγεῖται τὸ ὄνειρον εἰς τὸν ἄνδρα της, ὁ ὁποῖος ἰσχυρῶς τὴν καθησυχάζει λέγων, ὅτι ἡπατήθη ὑπὸ τοῦ πονηροῦ πνεύματος. Ἀλλὰ δὲν ἀρκεῖ αὕτη νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι ἔμεινεν ἔγκυος ἀπὸ τῆς νυκτὸς ἐκείνης, καὶ ἀποχρῶν ἀνησυχῇ, καθὼς καὶ ὁ σύζυγός της. Μόλις ἐγεννήθη τὸ παιδίον, μὴ θέλοντες νὰ τὸ φονεύσῃν, τὸ θέλουν ἐντὸς κιβωτίου καὶ τὸ ρίπτουν εἰς τὰ κύματα τῆς θαλάσσης, τὰ ὁποῖα τὸ μεταφέρουν εἰς τὴν νῆσον Iscarioth. Ἐκεῖ ἀποσπείλεται ἀπὸ τὴν βασίλισσαν τῆς νήσου, ἡ ὁποία, περίλυπος διότι στερεῖται κληρονόμου, τὸ υἱοθετεῖ, προσποιεῖται ἔγκυμοσύνην καὶ κατόπιν ἀνακοινώνει εἰς τὸν λαόν της, ὅτι ἀπέκτησεν υἱόν. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον αὕτη ἐγκυμονεῖ πραγματικῶς καὶ φέρει εἰς τὸν κόσμον ἄρρεν τέκνον. Ἀφοῦ καὶ οἱ δύο ἐμεγάλωσαν, ὁ Ἰούδας — ἡ βασίλισσα τοῦ εἶχε δώσει τὸ ὄνομα αὐτό, διότι ἡ θάλασσα τὸν εἶχε φέρει ἀπὸ τὴν Ἰουδαίαν, πού ἔκειτο ἀπέναντι τῆς νήσου Iscarioth — ὁ Ἰούδας ἐφέρετο κακῶς πρὸς τὸν νομιζόμενον ἀδελφόν του, ὥστε ἡ βασίλισσα ἠναγκάσθη νὰ τοῦ ἀποκαλύψῃ, ὅτι εἶναι ἕως «βρετός». Αὐτὸς τόσον ἐξωργίσθη ἀπὸ αὐτό, ὥστε καιροφυλακτήσας φονεύει τὸν υἱὸν τῆς βασίλισσης καὶ φεύγει εὐθὺς διὰ τὴν Ἱερουσαλήμ. Ἐκεῖ ἐπέτυχεν ν' ἀρέσῃ εἰς τὸν κυβερνήτην τῆς Ἰουδαίας, τὸν Πιλάτον, ὁ ὁποῖος τὸν διώρισε αὐλάρχην του. Μίαν ἡμέραν ὁ Πιλάτος, βλέπων ἐκ τοῦ παραθύρου τὸν ἀπέναντι κήπον, κατελήφθη ἀπὸ ἀκατανίκητον ἐπιθυμίαν νὰ φάγῃ ἀπὸ τὰ μῆλα, πού εὐρίσκοντο εἰς αὐτόν. Ὁ Ἰούδας προθυμοποιεῖται νὰ τοῦ φέρῃ. Εἰς γέρον, ἰδιοκτήτης τοῦ κήπου, θέλει νὰ τὸν ἐμποδίσῃ· ἐκεῖνος μὲ μίαν πέτραν τὸν κτυπᾷ καὶ τὸν φονεύει. Κανεὶς δὲν ὑποπτεύεται, ὅτι συνέβη ἔγκλημα, καὶ ὁ Πιλάτος δικαιοματι κυριαρχικῶς διαθέτει ὑπὲρ τοῦ Ἰούδα τὰ κτήματα καὶ τὴν χήραν αὐτῆν, ἡ

ὅποια δὲν εἶναι ἄλλη παρὰ ἡ Κυμβορέα. Ἔτσι ὁ Ἰούδας ἔχει φονεύσει τὸν πατέρα του καὶ νυμφευθῇ τὴν μητέρα του. Μίαν ἡμέραν, ποὺ ἡ Ἰδία ἀνεστέναξε, ὁ Ἰούδας τὴν ἠρώτησε τί ἔχει. «Δυστυχία μου, ἐφώναξεν ἐκείνη, τὸ παιδί μου τὸ ἔπνιξα, ὁ ἄνδρας μου ἐσκοτώθηκε, καὶ μέσα στὴ συμφορὰ μου ὁ Πιλάτος μὲ ὑπάνδρευσε, χωρὶς νὰ θέλω». Ὁ Ἰούδας ἀρχίζει νὰ σκέπτεται καὶ μετ' ὀλίγον, μετὰ νέας ἐρωτήσεις, πείθεται διὰ τὴν θλιβερὰν ἀλήθειαν. Βασανιζόμενος ἀπὸ τὰς τύψεις τῆς συνειδήσεως καὶ θέλων νὰ παρηγορήσῃ τὴν μητέρα του, πηγαίνει καὶ ρίπτεται εἰς τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ὁμολογεῖ τὰ ἐγκλήματά του καὶ γίνεται μαθητὴς του καὶ ταμίης. Ἡ συνέχεια συμφωνεῖ μὲ τὴν διήγησιν τῶν εὐαγγελίων¹⁾.

Ἡ *Legenda aurea*, ὡς γνωστόν, μετεφράσθη ἔνωρίς εἰς τὴν ἰταλικήν, διεσκευάσθη δὲ ποιητικῶς εἰς τὴν γαλλικήν, ἀγγλικήν, σουηδικήν, καταλονικήν, ἰσπανικήν, ἰταλικήν, γερμανικήν, τσεχικὴν καὶ ρωσικὴν γλῶσσαν καὶ παρενεβλήθη ὡς ἐπεισόδιον εἰς τὸ Μυστήριον τῶν Παθῶν τοῦ Jehan Michel (15 αἰ.) καὶ τοῦ Arnoul Gréban (16 αἰ.)²⁾ κλπ.

Ὁ Gaston Paris, ὅστις ἠρεύνει τὴν ἀπηχασίαν ταύτην³⁾, θεωρεῖ τὸ ὄνομα Cyborea ὡς παραφθορὰν τοῦ ὀνόματος Serpionoth καὶ ἀναζητεῖ τὴν πηγὴν αὐτῆς εἰς ἀνατολικὰν, καὶ μάλιστα ἀσριατικὴν ἢ τσιταδοχριστιανικὴν κείμενον· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκ τοῦ κειμένου μαρτυρεῖται ἀντονα τῆς γεωγραφίας τῆς Παλαιστίνης, ἀφοῦ ἡ Iscarioth ἐκλαμβάνεται ὡς νῆσος, κειμένη ἀπέναντι τῆς Ἰουδαίας, διὰ τοῦτο νομίζει, ὅτι ὁ συγγραφεὺς θὰ κατάρκει μακρὰν τῶν χωρῶν, εἰς τὰς ὁποίας διαδραματίζονται τὰ γεγονότα. Ἐκ τούτου συνάγει, ὅτι ἡ διήγησις αὕτη συνετάχθη ἐν τῇ Δύσει ὑπὸ τινος χριστιανοῦ ἐξ Ἰουδαίων, ὅστις ἐγνώριζε τὴν ἱστορίαν τοῦ Οἰδίποδος καὶ τὴν προσήρμοσεν εἰς τὸν Ἰούδαν. Τὴν γνώμην δ' αὐτοῦ δέχεται ὁ Constans⁴⁾· ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς ἐγνώριζεν ἑλληνικὰς παραλλαγὰς τῆς περὶ Ἰούδα διηγήσεως.

Ἡδη εἰς τὸν Ν. Γ. Πολίτην ἦσαν γνωστὰ τρία χειρόγραφα ἀθωνικῶν βιβλιοθηκῶν, τῆς μονῆς τῶν Ἱβήρων καὶ τῆς τοῦ Διονυσίου, περιέχοντα βυζαντινὰ σύναξάρια τοῦ Ἰούδα⁵⁾. Ἐκ τούτων ὁ Πολίτης συνεπέρανεν, ὅτι οὐ μόνον

¹⁾ *Legenda aurea*, ἔκδ. Benz, 1925. Βλ. καὶ L. Constans, *La Légende d'Oedipe, étudiée dans l'antiquité, au moyen âge et dans les temps modernes*. Paris 1881, σελ. 95 κέ. καὶ Häfer ἐν *Roschers Myth. Lexikon* III σ. 745.

²⁾ L. Constans, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 95 καὶ 98 κέ.

³⁾ *Revue critique*, 1870, I 413.

⁴⁾ L. Constans, ἐνθ' ἀν. σ. 103.

⁵⁾ Σπ. Λάμπρου, Κατάλογοι τῶν ἐν ταῖς Βιβλιοθήκαις τοῦ Ἀγίου Ὄρους ἑλληνικῶν κωδίκων, ἐν Κανταβριγίᾳ τῆς Ἀγγλίας 1895-1900, ἀρ. 3666, 38. 3794, 27 καὶ 4616, 4

αἱ πολυπληθεῖς παρὰ τοῖς Κόπταις, τοῖς Κούρδοις καὶ τοῖς σλαβικοῖς λαοῖς, ἀλλὰ καὶ αἱ τῆς δυτικῆς καὶ μέσης Εὐρώπης παραλλαγαὶ προῆλθον ἐκ βυζαντινοῦ τινος προτύπου καὶ ὅτι ὁ Jacobus de Voragine ἐν τῇ *Legenda aurea* εἶχεν ὡς πηγὴν παλαιότερόν τι κείμενον¹⁾. Λαβὼν τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ καθηγητοῦ Α. Σιγῶλα ἀκριβὲς ἀντίγραφον ἑνὸς τῶν συναξαρίων τούτων, τοῦ περιεχομένου ἐν τῷ κώδικι 260 τῆς Μονῆς Διονυσίου, ὡς καὶ ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ κώδ. 496 τῆς Μονῆς Ἰβήρων, γενόμενον τῇ παρακλήσει μου ὑπὸ τοῦ συναδέλφου Γ. Κόλλια, ἡδυνήθην νὰ ἐξακριβώσω, ὅτι πρόκειται περὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ κειμένου, τὸ ὁποῖον περιέχεται καὶ εἰς τὸν ἕτερον, ὑπ' ἀριθ. 132, κώδικα τῆς Μονῆς Διονυσίου. Καὶ τέταρτον δὲ χειρόγραφον, περιέχον τὸ αὐτὸ κείμενον, ἀνεῦρον ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν χειρογράφων τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου²⁾, τὸ ὁποῖον τῇ παρακλήσει μου ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Παρθενίου Κιριμίτη ἐν τῷ περιοδικῷ «Ἀπόστολος Βαρνάβας»³⁾.

Ὁ καθηγούμενος τῆς μονῆς Διονυσίου ἀρχιμανδρίτης Γαβριήλ, εἰς δὲν ὀφείλω τὸ ἀποσταλὲν ἀντίγραφον, μοὶ παρέσχε τὴν πληροφορίαν, ὅτι «τὸ περὶ Ἰούδα τοῦ προδότου χειρόγραφον εἶναι ἐκδομένον ὑποὶ ἐν Βιέννῃ τῆς Ἀουστρίας ἔτους 1797 παρὰ Μάρκου Παύλου, ἐπιγραφόμενον «*Συναξάριον εἰς τὰς ἐπισήμους ἑορτὰς Τριωδίου καὶ Πεντηκοσταρίου, συγγράμματα ὑπὸ Νικηφόρου Κάλλια του Ξανθοπούλου, οἷς προσετέθησαν καὶ τοῖς λόγοι τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου*». Δυστυχῶς τὴν ἐκδοσιν ταύτην δὲν ἡδυνήθην νὰ εὔρω εἰς τὰς ἐνταῦθα βιβλιοθήκας, εἰς δὲ τὰς βενετικὰς ἐκδόσεις τοῦ Τριωδίου καὶ τοῦ Πεντηκοσταρίου, ἐν αἷς ἐπίσης περιέχονται «εὐτάκτως διανεμημένα» τὰ συναξάρια τοῦ Ξανθοπούλου⁴⁾, τὸ περὶ Ἰούδα τοῦ προδότου συναξάριον δὲν περιλαμβάνεται⁵⁾. Ὅσον ὁμοῦς ἡδυνήθην νὰ κρίνω ἐκ τῆς παραφράσεως τῶν συναξαρίων τούτων, τῆς γενομένης ὑπὸ Ἀθανασίου τοῦ Παρίου καὶ ἀνατυπωθείσης ὑπὸ τοῦ Κ. Δουκάκη⁶⁾, ἡ περὶ Ἰούδα τοῦ προδότου διήγησις, ἡ περιεχομένη ἐν

¹⁾ Λαογραφία, τ. Α' 1909 σ. 107.

²⁾ Χ. Παπαϊωάννου, Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου ἐν Ἑλ. Φιλ. Συλλ. Παρνασσῶ ἔτ. Θ' (1906) σ. 95 ἀρ. κώδ. 15 γ' σ. 197-217.

³⁾ Ἀπόστολος Βαρνάβας, Μηνιαῖον Ἐκκλησιαστικὸν περιοδικὸν ἐκδιδ. προνοίᾳ τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου, ἐν Λευκωσίᾳ Κύπρου, ἔτ. Ζ', 1935, σελ. 47-55.

⁴⁾ Παπαδοπούλου Κεραμέως, Νικηφόρος Κάλλιος Ξανθόπουλος ἐν Byz. Zeit. XI, 38-49.

⁵⁾ Ἐν τῇ Ἐθνικῇ Βιβλιοθήκῃ Ἀθηνῶν ὑπάρχει ἐκδοσις τοῦ Τριωδίου γενομένη «Ἐνετίῃ παρὰ Νικολάφ Γλυκεῖ τῷ ἔξ Ἰωαννίνων, ἀχπγ'».

⁶⁾ Μέγας Συναξαριστὴς πᾶσιν τῶν κινητῶν ἑορτῶν τοῦ Τριωδίου ἦτοι Ἥλιος τοῦ νοητοῦ Παραδείσου ὑπὸ Κ. Δουκάκη, ἐν Ἀθήναις 1896, σελ. 238-241. Πρβλ. τὰς νεοελλην. μεταφράσεις τῶν συναξαρίων ὑπὸ Ματθαίου Κιγάλα καὶ Μαξίμου Μαργουνίου.

τοῖς Συναξαρίοις τούτοις, οὐδόλως διαφέρει τῆς παραδιδομένης ἐν τοῖς εἰρημένοις χειρογράφοις, παρεμβάλλεται δ' ὅλως ἀτέχνως εἰς λόγον ἀποδιδόμενον εἰς Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον «εἰς τὸν Δεῦπνον τὸν μυστικόν», ἀλλ' ἔχει προφανῶς δημώδη ἢ ἀπόκρυφον τὴν προέλευσιν. Διὰ τὴν σπάνιν τῶν ἐκδόσεων τῶν Συναξαρίων τούτων παρέχω τὸ κείμενον τῆς περὶ Ἰούδα τοῦ προδότου διηγήσεως εἰς τὸ τέλος τῆς παρούσης μελέτης ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ κώδ. 260 τῆς μονῆς Διονυσίου τοῦ Ἀθωνος καὶ τοῦ κώδ. 15 τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς τῆς Κύπρου¹⁾.

Τὴν ἰδίαν διήγησιν εὐρίσκομεν καὶ εἰς κρητικὸν ποίημα τῶν ἀρχῶν τοῦ 17^{ου} αἰῶνος, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνεται εἰς κώδικα τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης (cl. XI, cod. 19 φ. 224α-336β) καὶ εἶναι ἀκόμη ἀνέκδοτον. Ἐπιγράφεται *Παλαιὰ καὶ Νέα Διαθήκη*, ἀλλ' εἶναι κατ' οὐσίαν εἰς μὲν θρηνητικὴ εἰς τὸν ἀκόρεστον Ἀδιν. Ἐν ἀρχῇ ὁ Χάρος παρουσιάζεται εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν ὁδηγεῖ εἰς τὸν ἄδην, ἐκεῖ δὲ τοῦ δεικνύει «τὰ κοριθρία καὶ τὰς κόλασας», ποὺ ὑποφέρουν οἱ ἁμαρτωλοί. Ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν τῶν πρωτοπλάστων λαμβάνων ἀφορμὴν ὁ Χάρος ἐκθέτει τὰ τῆς πτώσεως αὐτῶν καὶ τῆς ἀπαυτρούσεως διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Σωτῆρος²⁾. Ἐκεῖ παρεμβάλλονται καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ ἡ ἐξῆς διήγησις περὶ τοῦ Ἰούδα:

Ὁ Ἰούδας ὁ παρανομος, τοῦ Ἰησοῦ προδότης

(φ. 285β)

*ἀπὸ τοῦ πάντα ὅς τὸ κακὸ ἐποίησεν καὶ ποῶτις,
ὁ κύρης του ἤκουγε Ρουβέμ, ἡ μάνα του Κιμβουρέα,
κ' ἐστέκανε καὶ οἱ δύο τῶνε σ' ἐκείνη τὴ μερέα.*

Ἀλείτις ἐγαστριώθηκε ἡ μάνα του τοῦ Ἰούδα,

5

εἶδε κ' ἐγέννησε δαυλὸ μὲ τὴ μεγάλη κούδα³⁾.

Ἡ κούδα ἐτσούριζε⁴⁾ φωτιά, τὸ σπῖτι ἐκεντήθη⁵⁾,

τ' ὄνειρο, τό 'δε, τοῦ Ρουβέμ, τοῦ ἄντρα τση, ἐδηγήθη.

Λέγει ὁ Ρουβέμ, τ' ὄνειρο αὐτό, τό 'δες, Κιμβουριά μου,

3 Rubem - Cimburea.

¹⁾ Ἀτυχῶς αἱ φωτογραφικαὶ πλάκες, αἱ ληφθεῖσαι τῇ φροντίδι τοῦ καθηγητοῦ Α. Σιγάλα ἐκ τοῦ κώδικος 496 τῆς Μονῆς Ἰβήρων, κατεστράφησαν ἔνεκα πλημμελοῦς συσκευασίας κατὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν, νέας δὲ δὲν ἠδυνήθησαν ἔνεκα τῶν ἐκ τοῦ πολέμου δυσχερειῶν νὰ προμηθευθῶ.

²⁾ Τὸ ποίημα τοῦτο εἶναι γραμμένον μὲ γράμματα ἰταλικά, περίληψιν δ' αὐτοῦ ἔδωκα ἐν τῷ Ἡμερολ. Μεγ. Ἑλλάδος 1930 σ. 509-521.

³⁾ Κατ' ἀνακοίνωσιν τῆς Μαρίας Λιουδάκη *κούδα* λέγεται εἰς τὴν Κρήτην ἢ οὐρὰ τοῦ φουστάνιου καὶ τὰ κοριθιάκια κάμνουν κοῦκλες ἀπὸ ἑνα ξύλο, ποὺ τὸ ντύνουν φουστάνι μακρὺ.

⁴⁾ *τσουρίζω φωτιά*, πετῶ, βγάζω φωτιά.

⁵⁾ *κεντῶ*, μεταβ. καὶ ἀμετ. καίω, καίομαι, πιάνω φωτιά.

αυτόνο ἔναι δαιμόνιο, νὰ τὸ κατέχης, γιὰ μου. 10
 Αὐτὸ τὸ τέκνο, τὸ βασιῆς, ἀπείτις τὸ γεννήσης,
 ν' ἀναθραφῇ μὴ βουληθῆς, μὰ νὰ τὸ καταλύσης ¹⁾, |
 γιὰτὶ ἀπ' αὐτόνο, σὰ θωροῶ, τὸ σπίτι μας χαλαῖται. (φ. 286α)

Τότες οἱ μέρες ἤλθασι καὶ τὸ Γιουῦδι γεννᾶται.
 Ἀπείτις ἐγεννήθηκε, κιβοῦρι ἐπισσῶσα, 15
 τὸ τέκνο μέσα ἐβάλασι κ' ἐροῖξα ντο στὴ φόσσα ²⁾).

Ἦτο φουρτούνα καὶ σκληριά ³⁾, πολλὴ βροντὴ καὶ ἀντάρα,
 καὶ τὸ κιβοῦρι ἤρριξε ἔς μιὰ χώρα, λέ νη Σκάρα.
 Ὡς τὸ περιβόλι ἔδωκε, ἀθροῶποι εὐρήκασί ντο
 κ' εἰς τ' ἀφεντὸς τὸ ἤγασι καὶ αὐτοῦ ἐποστείλασί ντο. 20

Ἀφέντης ἐξεκούρφωσε κ' ἤνοιξε τὸ κιβοῦρι,
 κ' ἤρρε τὸ τέκνο μοναχό, πού ἔτον ἀπόσω ποῦρι ⁴⁾.

Ἐκραξε τὴ γυναῖκα ντου, γιὰ νὰ τὸ δῇ κ' ἐκείνη,
 γιὰτὶ παιδί δὲν ἔκαμνε ποτέ του μετὰ κείνη.
 Καλὴ καρδιά ἐκάμασι, εἴπασι ἔς τὴ βουλὴ ντως, 25
 αὐτόνο ν' ἀκαθρέψουσι, νὰ τὸ ἔχῃ ὄντι παιδί ντως.

Δοῦπον ἐσυβαστήκασι, αὐτόνο ἐπύρασι ντο,
 κι ὡς τέκνο ντως ἀκαρδιακὸ ἐπαι ἀναθρέμασί ντο.
 Ἦτονε ὁ Ἰούδας ἔς τὰ χρουσά καὶ εἰς τ' ἀργυρά ἐμπασμένος,
 μεταξωτὰ καὶ σάμιτα ⁵⁾ εἶν' κωλοπατισμένος. 30

Μέσα σ' ἐτοῦτο ἡ ρήγισσα νῆκαμε κοπελλάκι,
 ἴδια δικό τση καρδιακὸ καὶ ἀσερνικὸ παιδάκι.
 Ἀπείτι τὸ τέκνο ἔκαμε, περίσσα ἐγάπησέ ντο
 καὶ μὲ τὸ Ἰούδα τὸ ληστή ὁμάδι ἐνέθρεφέ ντο.

Ὁ Ἰούδας ὁ παράνομος εἰς τὸ παιδί ζηλεύγει, 35
 καὶ ρίκει καὶ σκοτώνει το καὶ ἀποὺ τὴ χώρα φεύγει.
 Ἦρθε εἰς τὴν πατρίδα ντου, ἀνέγνωρος τοῦ τόπου ⁶⁾,
 τέχνη οὐδὲ ἐκάτεχε οὐδὲ δουλειὰ τοῦ κόπου.

Ἦτον ὁ κλέφτης θεριακὸς ⁷⁾ κ' ἤδειχνε νὰ προκόψῃ,

16 *che rixado*20 *chí stafedos*29 *ghussa*, ἔγρ. χρουσσά.¹⁾ καταλύω καὶ καταλῶ, φθείρω, ἀφανίζω.²⁾ φόσσα, τάφος φρουρίου.³⁾ σκληριά, σκληρότης, κακοκαιρία.⁴⁾ ποῦρι, βεβαίως, τῷ ὄντι.⁵⁾ σάμιτα, πιθ. δαμασκηνά· βλ. Σκαρλάτου τοῦ Βυζαντίου Λεξικὸν τῆς καθ' ἡμᾶς ἑλλην. διαλέκτου, ἔκδ. 2, Ἀθ. 1857 σ. 477 λ. Σάμι = Δαμασκός.⁶⁾ ἀνέγνωρος, μὲ ἐνεργ. ση-⁷⁾ θεριακός, θεωρητικὸς. ἐπιβλητικὸς.

- ὁμορφος εἰς τὸ πρόσωπο, καθάριος εἰς τὴν ὄψιν. 40
 Καὶ ὁ Πιλᾶτος βλέποντας τὸ Ἰούδα παλληκάρι,
 πέμπει, μηνᾶ του κ' ἔρχεται, ὅγιά νὰ τόνε πάρῃ. |
 Λοιπονιθὲς ἐπῆρε ντο κ' ἤκαμε μ' αὐτο χρόνους, (φρ. 286β)
 παντοτινὰ ἐπείραζε ὁ κλέφτης τοὶ γειτόνους.
 Εἶχε ὁ κύρης του μηλιὰν ἀπόσω 'ς τὴν αὐλή ντου 45
 κ' εἶχε τὰ μῆλα κόκκινα καὶ ὁ Ἰούδας, τὸ παιδί ντου,
 ἐπῆγε μέσα 'ς τὴν αὐλή, εἰς τὴν μηλιά· ἀνεβαίνει,
 κι ὅλα τὰ μῆλα τὸ ἤρριξε καὶ τότες κατεβαίνει.
 Ἐπρόβαλε ὁ κύρης του, καὶ αὐτὸς τὰ μῆλα ἐφῆκε,
 ὁ κύρης του τόνε ρωτᾷ, εἰντά 'τονε τὸ ποῖκε. 50
 'Ο Ἰούδας ὁ παράνομος δὲν ἐπαραντηρᾷτο¹⁾
 ἐπαίρνει πέτρα, κρούγει του καὶ ρίκει τόνε κάτω·
 ἐσκοτώσε τὸ<ν> κύρη ντου ὁ Ἰούδας, ὁργισμένος,
 κ' ἐπῆρε τὴ γυναῖκα ντου, ἀναθεματισμένος,
 τὴ μάννα ντου, τὴ<ν> Κιμβροσί, εἶπον²⁾ καὶ αὐτόνο 55
 κ' ἤκαμε μ' αὐτο δυὸ παιδιά σ' ἕνα καὶ εἰς ἄλλο χρόνο.
 Ἀπείως τὰ τέκνα ἐγέννησε, τότες αὐτὴν κλαίει,
 ἡ μάννα καὶ ἡ γυναῖκα του πρὸς τὸν Ἰούδα λέγει.
 Τὰ δυὸ μας τέκνα μοιάζουνσι 'νοῦς, τὰ ἔχα καμωμένο,
 τό 'ρριξα μέσ' 'ς τὴ θάλασσα, 'ς κιβουρι πεσσωμένο, 60
 τὸ 'ποῖο κιβουρι εἶπασι 'ς τὴ Σκάρα πὼς τὸ βρῆκα.
 Καὶ ὁ Ἰούδας τὰ γενόμενα καὶ τὰ 'παθεν ἐγροῖκα.
 Τοῦ μάννας του ἐδηγήθηκε πὼς εἶναι αὐτὸς ὁ γιό τῃ·
 κ' ἐγίνηκε καὶ ἄντρα τῃ κ' ἐφάνηκε καὶ ὀχρό³⁾ τῃ.
 Τότες ὁ Ἰούδας ὁ ληστής, νὰ δῇ νὰ φανερώσῃ 65
 τὴ μάννα ντου νὰ βλογηθῇ, τὸ<ν> κύρη νὰ σκοτώσῃ,
 νὰ κάμῃ μὲ τὴ μάννα ντου ὕστερα δυὸ παιδάκια,
 κ' ἐσκοτώσε καὶ τὰ παιδιά πού 'σανε σὰ ἀδελφάκια,
 ἐπῆρε ντον ἡ μάννιτ⁴⁾ καὶ ἡ πλήξη⁴⁾ τῶ<ν> κριμάτων
 κ' ἐπῆγε νὰ βρῇ ἐγκρεμνόν, νὰ δώσῃ ἀπ' αὐτο κάτω. 70
 Χριστὸς ὁ πολυέλεος τὸ Ἰούδα ἐλεπήθη,

40 cathargios 43 me t'afro, ἔφρ. μ' αὐτο. πρβλ. στ. 56. 50 to biche' ἔφρ.
 τὸ ποῖκε 52 rictino· διώρθωσα ρίκει τόνε 64 oghroci 70 ecremmo, ἔφρ. ἐγκρεμνόν.

1) νηρεῖσθαι, διστάζω, ὀρρωδῶ.

2) ὀχρός, ὀχθρός, ἐχθρός.

3) μάννιτ, ὀργή, θυμός.

4) πλήξη, ἀθυμία (πλήσσω, πλήττω, ἀθυμῶ).

νὰ τότε πάρη μετ' αὐτὸ ὁ Κύριος ἐβουλήθη. |
 Λέγει του, Ἰούδα, γιάγειρε τὸ δρόμο τότε κάνεις, (φρ 287α)
 μηδὲν ὑπᾶς νὰ γκρεμιστῇς καὶ ἀτός σου νὰ ποθάνης.
 Μετάνιωσέ τὸ κρῖμα σου, στρέψε μ' ἐμένα ὀπίσω 75
 καὶ μπλιὸ μηδὲ κριμαιστῇς καὶ νὰ σοῦ συμπαθήσω.
 Ὁ Ἰούδας ὁ ταλαίπωρος, ὥς τ' ἄκουσε, ἐσβάστη¹⁾,
 καλὰ καὶ²⁾ αὐτὸς ἔς τὴν ἐμιλιὰ τοῦ Ἰησοῦ ἐξυπάστη.
 Ὁ Ἰησοῦς ἐπῆρεν ντο τότες μὲ τοὶ ἀποστόλους,
 Πέτρο καὶ Ἀντρέα ἠύρηκε κ' ἐμάζωξέ ντους ὅλους. 80

Εἶναι προφανές, ὅτι τὸ κρητικὸν κείμενον συμφωνεῖ μᾶλλον πρὸς τὸ λατινικὸν τοῦ Voragine ἢ πρὸς τὸ τοῦ ἑλληνικοῦ συναξαρίου. Ἐνῶ εἰς τοῦτο ὁ μὲν πατὴρ τοῦ Ἰούδα ὀνομάζεται *Ροβέλ*, ἡ δὲ ἀντίστοιχὸν αὐτοῦ φέρεται ἄνωνύμως, τὸ ὄνομα δὲ τοῦ βασιλέως εἶναι *Ἡρώδης*, εἰς τὴν *Legenda aurea* καὶ τὸ κρητικὸν ποίημα τὰ ὀνόματά των εἶναι τὰ αὐτὰ: *Ροβέλ*, *Κυμβουρέα*, *Πιλᾶτος*. Ὁμοίότης μεταξὺ τῶν δύο τούτων κειμένων παρατηρεῖται καὶ εἰς ἄλλο, αὐσιώδες τοῦτο στοιχεῖον τῆς διήγησεως, τὸ ὅτι ὁ Ἰούδας, παθεὶς ὑπὸ τῶν θοσῶν, ἀνατρέφεται ὡς θετὸς υἱὸς ὑπὸ τοῦ ρηγὸς καὶ τῆς ρηγίσσης τῆς νήσου, τῆς ὁποίας καὶ φονεύει τὸν μετὰ ταῦτα γεννηθέντα υἱόν, ἐνῶ κατὰ τὸ βυζαντινὸν συναξάριον υἱοθετεῖται ὑπὸ τοῦ ἰδίου του πατρός, τοῦ Ροβέλ, ὥστε ἡ πρώτη αὐτοῦ κακουργία ν' ἀποτελῇ πραγματικὴν ἀδελφοκτονίαν· εἰς τοῦτο δὲ καὶ ἡ διήγησις Λιουδάκη καὶ ἡ κυπριακὴ παραλλαγή συμφωνοῦν πρὸς τὸ συναξάριον Ἐξ ἄλλου ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι, ὅτι τὸ κρητικὸν ποίημα εἰς μὲν τὸ ὄνομα τῆς πατρίδος τοῦ Ἰούδα συμφωνεῖ μᾶλλον πρὸς τὸ βυζαντινὸν συναξάριον (*Scara* - Ἰσκάρα) ἢ πρὸς τὴν λατινικὴν *legenda* (*Iscarioth*), εἰς δὲ τ' ἀφορῶντα τὸ ἐνύπνιον τῆς μητρὸς αὐτοῦ πρὸς τὴν προφορικὴν παράδοσιν (ὅτι *ἐγέννησε* *δαυλὸ* ἢ *μὰ φλόγα*). Ἄν ἐξαιρέσωμεν λοιπὸν στοιχεῖά τινα τῆς προφορικῆς παραδόσεως, διαφέροντα τῶν τῆς γραπτῆς (προφητεία Νάθαν ἀντὶ ἐνυπνίου παρὰ Λιουδάκη, ἔκθεσις εἰς τὸ βουνὸν καὶ θηλασμός ὑπὸ αἰγὸς παρὰ Ζησίου), ἡ ὅλη περὶ Ἰούδα διήγησις, ὡς αὕτη φέρεται εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ, συμφωνεῖ εἰς τὰ κύρια αὐτῆς σημεῖα μὲ τὰ ἀναγινωσκόμενα ἐν τοῖς συναξαρίοις, ἐξ ὧν ἔχει προφανῶς τὴν προέλευσιν. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν σχέσιν τοῦ κρητικοῦ ποιήματος πρὸς τὴν *Legenda aurea* δύο τινὰ δύνανται νὰ συναχθῶσιν: ἢ ὅτι ὁ Κρήσιος ποιητὴς εἶχεν ὑπ' ὄψιν τὸ λα-

1) *σβάζομαι*, συμφωνῶ, πείθομαι καὶ παραδέχομαι.

2) *καλὰ καί*, σύνδ. ἐναντ., μολονότι, ἀν καί.

τινικὸν κείμενον τοῦ Voragine ἢ μᾶλλον τὴν ἰταλικὴν μετάφρασιν αὐτοῦ καὶ μόνον εἰς ἐλάχιστα σημεῖα ἀπεμακρύνθη αὐτοῦ, ἢ ὅτι ἀμφότεροι ἠντλήσαν ἐκ κοινῆς πηγῆς ἥτοι ἐκ βυζαντινοῦ κειμένου, τὸ ὁποῖον ὅμως εἰς σημεῖα τινα θὰ διέφερε τοῦ διασωθέντος εἰς τὰ χειρόγραφα τῶν Ἀθωνικῶν βιβλιοθηκῶν καὶ τῆς Κύπρου. Ἄν ὅμως ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι ὁ Κρής ποιητὴς φαίνεται μετριοτάτης παιδεύσεως ἄνθρωπος, ὅστις εἰς μὲν τ' ἀφορῶντα τὴν Παλαιὰν Διαθήκην μέρη ἀκολουθεῖ σχεδὸν κατὰ λέξιν τὴν ἔμμετρον παράφρασιν τοῦ Γεωργίου Χούμνου, εἰς δὲ τ' ἀφορῶντα τὴν κάθοδον εἰς Ἄδου τὴν ρίμαν τοῦ Ἰωάννου Πικατόρου, πιθανωτέρα φαίνεται ἢ δευτέρα ὑπόθεσις, καθ' ἣν τόσον ἡ κρητικὴ περὶ Ἰούδα διήγησις, ὅσον καὶ αἱ παραλλαγαὶ τῆς δυτικῆς καὶ μέσης Εὐρώπης, προῆλθον ἐκ βυζαντινοῦ προτύπου.

Καὶ τώρα ἔρχεται ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ ἐρώτημα: πόθεν προῆλθε καὶ τὸ βυζαντινὸν αὐτὸ πρότυπον, ποία ἡ πρώτη πηγή, ἐκ τῆς ὁποίας ἐλήφθη ἡ ὕλη διὰ τὴν περὶ Ἰούδα μυθολογαστίαν;

Ἐν πρώτοις πρέπει νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἡ διήγησις αὕτη φέρεται καὶ χωρὶς τὸ ὄνομα τοῦ Ἰούδα ἢ οἰονόματι, ἀλλὰ ὄνομα εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ, καθ' ὅσον γνωρίζομεν, ἐν Κύπρῳ, ἐν Βορείῳ Ἠπείρῳ, ἐν Φθιάδι καὶ Λαπωνίᾳ, πραγματευομένη τὸν μοῖραν ἄνδρα, ὁ ὅποιος ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του εἶναι προωρισμένος νὰ φονεύσῃ τὸν πατέρα του καὶ νὰ νυμφευθῇ τὴν μητέρα του¹⁾. Θὰ παραθέσω περίληψιν τοῦ κυπριακοῦ παραμυθίου, τὸ ὁποῖον εἶναι δημοσιευμένον εἰς τὰ Κυπριακὰ τοῦ Σακελλαρίου²⁾.

«Ένας ἄρχοντας ἔχει τρεῖς θυγατέρες καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὶς παντρεύῃ. Γι' αὐτὸ βάζει τὶς ζωγραφιὰς τῶν ἔμπρὸς εἰς τὴν πόρτα τοῦ παλατιοῦ καὶ ἕνας καπετάνιος ζητεῖ τὴν τρίτη, τὴν μικρότερη. Ὁ ἄρχοντας τὸ δέχεται, ἀλλὰ τὴν πρώτην νύκτα τοῦ γάμου τῶν ὁ τοίχος τοῦ κοιτῶνος σχίζεται καὶ ἕνα φάντασμα παρουσιάζεται στὸν γαμβρὸ καὶ τοῦ λέει: — Μακριὰ ἀπὸ τὴν κόρη, γιατί αὕτη θὰ πάρῃ τὸν πατέρα της καὶ μὲ τὸν πατέρα της θὰ κάμῃ παιδὶ καὶ ὕστερα θὰ πάρῃ καὶ τὸ παιδί της ἄνδρα». Τὴν ἄλλην ἡμέρα ὁ καπετάνιος πηγαίνει στὸν πεθερό του καὶ ζητεῖ νὰ τοῦ δώσῃ τὴ μεγαλύτερή του κόρη καί, ἀφοῦ ἔστεφανώθησαν, ἐπῆρε τὴ γυναῖκα του καὶ ἔφυγε. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ ἕνα ἄλλον γαμβρό· καὶ αὐτὸς ἐπῆρε τὴ δεύτερη ἀδελφὴ καὶ ἔφυγε. Ἡ μικρότερη, ἂν καὶ

¹⁾ Βλ. *L. Constans*, ἐνθ' ἀν. σ. 104 - 111.

²⁾ Ἀθ. *Σακελλαρίου*, Τὰ Κυπριακὰ, τ. Γ' Ἀθ. 1868, σ. 147 κέ. = τ. Β' Ἀθ. 1891, σ. 311 - 4. Γερμαν. μετάφρ. ὑπὸ *Felix Liebrecht* ἐν *Jahrbuch f. Roman. u. Englische Litteratur*, τ. II, ἀναδημ. ἐν *J. G. Hahn*, Griech. u. alban. Märchen, (νέα ἐκδ.) 1918, München II σ. 239 ἀρ. 119.

ὁμορφότερη, ἔμεινεν ἀνύπαντρη. Ἀλλά, σὰν ἔμαθε, γιὰ τὴν ἀρνήθησαν καὶ οἱ δύο γαμπροί, ἀποφασίζοντες νὰ ματαιώσῃ τὴν ἀπόφασιν τῆς Μοίρας καὶ βάξῃ καὶ σκοτώνουν τὸν πατέρα της. Σὲ λίγο στὸν τάφο τοῦ πατέρα της φυτρώνει μιὰ μηλιά καὶ αὐτὴ, χωρὶς νὰ τὸ ξεύρῃ, τρώγει μῆλ' ἀπὸ τὴ μηλιά αὐτή· ἔτσι γίνεται ἔγκυος καὶ ἀποκτεῖ παιδί. Τότε παίρνει τὸ παιδί, τοῦ δίνει μερικὲς μαχαιριᾶς στὸ στήθος, τὸ κλείνει μέσα σ' ἓνα σεντούκι καὶ τὸ ρίχνει στὴ θάλασσα. Ὁ ἄερας ἐφυσσοῦσεν ἀπὸ τὴ στεριά καὶ ἔσπρωξε τὸ σεντούκι στὸ πέλαγος. Ἐκεῖ ἔτυχε νὰ περνᾷ ἓνα καράβι πραγματευτάδικο καὶ ὁ καπετάνιος ἐπῆρε τὸ παιδί καὶ τὸ ἀνέθρεψε σὰν δικό του. Ἀφοῦ ἐμεγάλωσε τὸ παιδί, ἐταξίδεψε μὲ τὸ καράβι τοῦ πατέρα του. Κάποτε φθάνει στὸν τόπο τῆς μητέρας του καὶ βλέποντας στὴν πόρτα τὴ ζωγραφιά της, γιὰ τὴν ἀκόμη ἀνύπαντρη, τὴν παντρεύεται. Ἀφοῦ ἐπέρασε πολὺς καιρὸς καὶ τὸ ἀντρώγυνον ἀπέκτησε παιδιὰ, ἡ γυναῖκα βλέπει στὸ στήθος τοῦ ἀνδρός της τὰ σημάδια τῶν μαχαιριῶν καὶ μαθαίνοντας τὴν ἱστορίαν του τὸν ἀναγνωρίζει καὶ πέφτει ἀπὸ τὸ δῶμα κάτω καὶ σκοτώνεται».

Ὅπως φαίνεται, ἡ ὑπόθεσις ἐδῶ διαφέρει πολὺ ἀπὸ τὸν περὶ Οἰδίποδος μῦθον, ἀφοῦ τὴν θέσιν τοῦ Οἰδίποδος ἐν τῷ μυθολογικῷ παραμυθίῳ κατέχει μίᾳ ἡρώϊς καὶ ἡ ὅλη ὑπόθεσις πλέκεται μὲ ποικίλα ἀλλὰ παραμυθιακὰ στοιχεῖα. Ὁμοίως τὸ βοσκιστὴν-πειραστικὸν παραμυθίον ὑποθέσιν ἔχει τὴν ἀπαλήθρυσιν τῆς δαθείσης εἰς τὸν βασιλέα προφητείας, ὅτι θὰ φονευθῇ ὑπὸ τοῦ ἐγγόνου του, ὅστις διὰ τοῦτο ὀπίσκειται, μόλις ἐγεννήθη, εἰς τὴν θάλασσαν· περαιτέρω ὅμως ἡ διήγησις συμφύρεται πρὸς τὸν μῦθον τοῦ Περσέως καὶ τῆς Ἀνδρομέδας· ὁ σωθεὶς ἐγγονος, ἔχων τὸ ἀφαντο σκουφάκι, φονεύει τὸ τέρας, ποὺ κρατεῖ τὸ νερὸ τοῦ τόπου, καὶ σφίζει τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλιᾶ, τὴν ὁποίαν καὶ νυμφεύεται. Καὶ δὲν διευκρινίζεται μὲν, ἂν αὕτη ἦτο ἡ μητέρα του, ἀλλ' ἡ ἀσάφεια αὕτη πιθανῶς ὀφείλεται εἰς παραλείψιν τῆς γυναικός, ποὺ διηγῆθη τὸ παραμυθίον¹⁾.

¹⁾ J. G. Hahn Albanes. Studien I, 167 = Griech. u. albanes. Märchen II ἀρ. 98 (ἐκ Λαμπόβου τῆς Βορ. Ἡλείου). Πρόρρησις περὶ τοῦ τεχνησομένου, ὅτι θὰ φονεύσῃ τὸν πατέρα του, εὐρίσκεται ὡς εἰσαγωγή εἰς παραμυθίον ἀνέκδοτον τοῦ Λαογραφ. Ἀρχείου (ἀριθ. χειρ. 571 (ΣΠ. 44) σ. 140 κέ. ἐκ Κυπαρισσίας). Ἴδου τὸ κείμενον: «Μία φορὰ κ' ἔσαν καιροὶ ἦτανε ἓνας βασιλεὺς καὶ μιὰ βασίλισσα καὶ δὲν ἔκαμναν παιδιὰ. Ἐκαμναν πρῶτ' βράδην τὴν προσευχή τους καὶ παρακαλοῦσαν τὸν Θεὸ νὰ τοὺς δώκῃ παιδί. Ἀκουσεν ὁ Θεὸς τὴν προσευχή της καὶ τῆς ἔστειλεν ἓνα ἄγγελον, ὁ ὁποῖος τῆς εἶπε, ὅτι θὰ γεννήσῃ παιδί καί, ἅμα γίνῃ εἴκοσι ἐτῶν, θὰ σκοτώσῃ τὸν πατέρα του. Πραγματικῶς ἐγέννησε ἔπειτα ἀπὸ ἓν ἔτος καί, ἅμα ἐγεννήθη, τὸ ἔκλεισεν εἰς ἓνα γνάβινον πύργον». Ἀκολουθῶς ἡ διήγησις συμφύρεται μὲ τὰς περιπλανήσεις τοῦ ἥρωος, ποὺ ἀπὸ κατάραν μιᾶς γριᾶς ξεκινᾷ νὰ εὔρῃ τὴν Πεντάμορφη καὶ μὲ τὴν βοήθειαν πτερωτοῦ ἀλόγου, τῆς Σπίθας, κατορθώνει νὰ φθάσῃ εἰς τὸ παλάτι της καὶ νὰ κατανικήσῃ θηρία καὶ δράκους ποὺ φυλάσσουν τὴν σιδερόπορταν· ἀκολουθοῦν περιπέτειαι τοῦ ἥ-

Ὅμοίως καὶ τὸ φιννικὸν παραμῦθι περιλαμβάνει μὲν τὰ δύο κύρια γνωρίσματα τῆς περὶ Οἰδίποδος διηγήσεως, ἥτοι τὸν φόνον τοῦ πατρὸς καὶ τὸν ἄνθισον γάμον μετὰ τῆς μητρός, ἀλλ' οὐδὲν μαρτυρεῖ περὶ προελεύσεως αὐτοῦ ἐκ πηγῆς λογοτεχνικῆς. Θὰ παραθέσω καὶ τοῦτο ἐν περιλήψει, διότι εἶναι ἐκπληκτικὸν νὰ τὸ συναντῶμεν εἰς χώραν τόσον ἀπομακρυσμένην ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

«Δύο μάγοι διανυκτερεύουν εἰς τὴν καλύβαν ἑνὸς χωρικοῦ. Τὴν νύκτα μία κασίκα γεννᾷ, ἀλλὰ ὁ ἕνας μάγος προλέγει, ὅτι τὸ κατσικάκι αὐτὸ θὰ τὸ φάγῃ ὁ λύκος. Τὴν ἰδίαν ὥραν οἱ πόνοι πιάνουν τὴν γυναῖκα τοῦ χωρικοῦ καὶ ὁ μάγος λέγει ἐπίσης, ὅτι τὸ νεογέννητο θὰ σκοτώσῃ τὸν πατέρα του καὶ θὰ παντρευθῇ τὴν μητέρα του. Ὁ χωρικός ἄκουσε τὴν συνομιλίαν τῶν μάγων καὶ τὰ ἐφανέρωσεν ὅλα εἰς τὴν γυναῖκα του, ἀλλὰ δὲν ἔλαβαν καμίαν ἀπόφασιν. Μιὰν ἡμέρα, πού γιόρταζαν, ἔσφαξαν τὸ κατσικάκι καὶ τὸ ἐπέρασαν στὴ σούβλα· ἀλλὰ, καθὼς τὸ ἀκούμπησαν στὸ παρὰθυρο, ἔπεσεν ἔξω καὶ ὁ λύκος, πού ἐπερνοῦσε, τὸ ἔφαγε. Τότε ἐθυμῆθησαν τὰ λόγια τῶν μάγων καὶ ἐσπέρθησαν νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὸ παιδί. Τοῦ ἔδωκαν μερικὲς μαχαιριὰς στὸ στήθος, ἀλλὰ δὲν ἐβάσταξαν νὰ τὸ ἀποτελειώσουν· τὸ ἔδεσαν ἐπάνω εἰς ἕνα σάνδι καὶ τὸ ἔρριξαν στὴ θάλασσα. Τὰ κύματα τὸ ἔβγαλαν σ' ἕνα νησί καὶ ἐκεῖ τὸ εὗρε ἕνας καλόνερος καὶ τὸ ἐσημμάτευε. Στὴν ἐμεγάλωσεν τὸ παιδί, ἔφαιγε ἀπὸ τὸ μοναστήρι, γιὰ νὰ εὖρῃ δουλειά. Φθάνει στὴν καλύβα ἑνὸς χωρικοῦ. Ὁ ἄντρας δὲν ἦτον ἐκεῖ· ἦτον ἡ γυναῖκα του καὶ αὐτὴ στέλνει τὸ παλληκάρι νὰ φυλάγῃ τὰ χωράφια τοὺς ἀπὸ τοὺς κλέφτες. Τὸ παλληκάρι ἐπῆγε, ἐκίθισε στὸν ἥσκιο ἑνὸς βράδου καὶ βλέποντας ἕναν ἄνθρωπον νὰ μπαίνει στὸ χωράφι καὶ νὰ μαζεύῃ χορτάρι, τοῦ δίνει μιὰ καὶ τὸν σκοτώνει. Τὸ βράδυ πού γυρίζει στὴν καλύβα, εὐρίσκει τὴν κυρά του ἀνήσυχη, γιὰτὶ ἀργοῦσεν ὁ ἄντρας τῆς νὰ γυρίσῃ. Τότε φανερώνεται, ὅτι ὁ σκοτωμένος εἶναι ὁ ἄντρας τῆς· ἀλλὰ, ἐπειδὴ ὁ φονιᾶς δὲν ἦτον ἔνοχος, ἀφοῦ ἐφώνησεν ἡ γυναῖκα καὶ ἔκλαψε, ἐσυγχώρησε τὸν δοῦλο τῆς, τὸν κράτησε κονιά τῆς καὶ τὸν παντρεύθηκε. Μιὰν ἡμέρα ἡ γυναῖκα βλέπει τὰ σημάδια τοῦ ἀνδρός τῆς στὸ στήθος καὶ ἀπὸ αὐτὰ φανερώνεται, ὅτι εἶναι μητέρα καὶ γιὸς». Ἡ συνέχεια ἀφορᾷ εἰς τὸν ἐξι-

ρωος καὶ τύφλωσις αὐτοῦ ἀπὸ καταδρομὴν τοῦ ἴδιου του πατέρα, ἀλλ' ὁ ἥρωος ὁδηγούμενος ἀπὸ τὸ πούλι τῆς Πεντάμορφης γιатρεύεται μὲ τὸ νερὸ μιᾶς λίμνης καὶ γυρίζει στὸν τόπον τοῦ σκοτώνει τὸν πατέρα του καὶ τοὺς δολίους συνεργούς του.

Ὅτι ὁ περὶ Οἰδίποδος μῦθος σφύζεται ἀκόμη αὐτοῦσιος εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ ἐν Ἀραχόβῃ τῆς Παρνασσίδος, ὡς καὶ ἐν Ζακύνθῳ καὶ Λέσβῳ (*Höfer* ἐν *Roschers Mythl. Lex.* III σ. 744, *Encycl. brit.* ¹⁴ λ. *Oedipus*) δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ βέβαιον, καθ' ὅσον αἱ παρὰ *B. Schmidt*, *Griechl. Märchen, Sagen u. Volksl.* 1877 σ. 143 κέ. 247 κέ. διηγήσεις δὲν ἐπεβεβαιώθησαν τουλάχιστον ἐκ τῆς ἐρεῦνης, τὴν ὁποίαν ἐνήργησε τὸ 1938 ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Παρνασσίδος συντάκτης τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου.

λασμὸν τοῦ ἐγκλήματος¹⁾).

Τέλος τὸ λαπωνικὸν παραμῦθιον τοῦ τύπου «Οἰδίπους» ἀναγράφεται μὲν εἰς τὸν Κατάλογον τῶν λαπωνικῶν παραμυθίων, ἀλλ' εἶναι ἀδημοσίευτον²⁾).

Ὅτι τὰ παραμῦθια αὐτὰ δὲν ἔχουν προέλευσιν λογοτεχνικήν, καταφαίνεται κυρίως ἐκ τούτου, ὅτι ἑλλείπουν ἐξ αὐτῶν ἐπεισόδια χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀρχαίου περὶ Οἰδίποδος μύθου, τὰ ὅποῖα ἀναμφιβόλως θὰ ἐσφύζοντο, ἂν ἡ διήγησις αὐτὴ ἔφθανε διὰ τῆς λογοτεχνίας εἰς τὸν λαόν· τοιαῦτα εἶναι τὰ περὶ τῆς Σφιγγὸς λεγόμενα, ἡ αἰτιολόγησις τῆς πατροκτονίας, ἡ τύφλωσις τοῦ ἥρωος κλπ.

Τοῦναντίον πολλὰ ἐκ τῶν στοιχείων τῶν παραμυθίων συμφωνοῦν ἀπολύτως μὲ στοιχεῖα τῆς ἀρχαίας παραδόσεως, τὰ ὅποια δὲν περιλαμβάνονται μὲν ἐν τῇ vulgata, ἀλλὰ διεσώθησαν εἰς ἑτέρας πηγάς, εἰς σχολιαστὰς ἢ μυθογράφους, καὶ προφανῶς ἀνάγονται εἰς παλαιότερον καὶ δὴ δημώδη τύπον τοῦ περὶ Οἰδίποδος μύθου³⁾. Τοιαῦτα εἶναι:

α) ὅτι τὴν ἀπόφασιν τῆς Μοίρας οἱ γὰρ τοῦ Οἰδίποδος μανθάνουν οὐχὶ διὰ τοῦ μαντείου τῶν Δελφῶν, ἀλλὰ διὰ τὸν μαντεῶς Τειρεσίου ἐξ ἀφορμῆς ὀνείρου ἢ ἄλλου τινὸς δυσσοιῶντος σημεῖον⁴⁾.

β) ὅτι ὁ Οἰδίπους παῖς δὲν ἐστὶν εἰς τὸν Κυκλωπὸν, ἀλλ' ἐσφύλθη εἰς τὴν θάλασσαν ἐντὸς λαρυνακος, ἧς ἐσφύλθη ἐπὶ τῶν κυμάτων εἰς τὴν βορρῆαν ἀκτὴν τῆς Πελοποννήσου (παρα τὴν Σικυῶνα ἢ τὴν Κόρινθον) καὶ εὐρέθη ὑπὸ τῆς βασιλείσης Περιβοίας· αὕτη, ἀπειρὸς οὔσα, ὑπέβαλε τὸ παιδίον ὡς ἴδιον αὐτῆς τέκνον εἰς τὸν σύζυγόν της, τὸν Πόλυβον⁵⁾.

γ) ὅτι ὁ Οἰδίπους — παῖς οὐ μόνον εὐρέθη, κατὰ τινά παραλλαγήν, ἐπὶ ποιμένων («Σικυωνίων ἱπποφορβῶν»), ἀλλὰ καὶ ἀνετράφη ὑπ' αὐτῶν⁶⁾ καὶ

δ) ὅτι ἡ ἀναγνώρισις ἐγένετο διὰ τῶν εἰς τοὺς πόδας τοῦ Οἰδίποδος οὐλῶν⁷⁾.

¹⁾ Graesse, Märchenwelt. Leipzig 1868 σ. 208. Ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν φιννικῶν παραμυθίων τοῦ A. Aarne, Finnische Märchenvarianten ἀρ. 931 (FF Communications, ἀρ. 5 καὶ 33), σημειοῦνται μία δημοσιευμένη καὶ 22 ἀδημοσίευτοι παραλλαγὰὶ τοῦ παραμυθίου τούτου.

²⁾ J. Qvigstad, Lappische Märchen - u. Sagenvarianten Nr. 931 (FFC 60).

³⁾ Περὶ τοῦ μύθου τοῦ Οἰδίποδος βλ. L. Constans, ἐνθ' ἀν. σ. 3 - 92, C. Robert, Oidipus, Berlin 1915 σελ. 59 κέ., τοῦ αὐτοῦ Die griech. Heldensage III, Berlin 1921, σ. 877 κέ. Hüfer ἐν Roschers Myth. Lex. λ. Oidipus III σ. 700 - 746. L. Dely ἐν Pauly - Wissowa - Krolls Real - Enc. τ. 34 σ. 2104 κέ. (νεωτ. βιβλιογραφία ἐν σ. 2108) καὶ Suppl. VII (1940) σ. 769 κέ. Πρβλ. Encyclopaedia Britannica¹¹ λ. Oedipus.

⁴⁾ Robert, Griech. Heldens. III σ. 882.

⁵⁾ E. Bethe, Theban. Heldenlieder, Leipzig 1891, σ. 67 κέ. 72, Robert, Oidipus I 70 κέ. 325 κέ. II 30 σημ. 24 καὶ Griech. Heldens. III σ. 885, Dely ἐν RE 34 σ. 2114.

⁶⁾ E. Bethe, ἐνθ' ἀν. σελ. 1 κέ. Robert, Gr. Heldens σ. 887 σημ. 2.

⁷⁾ Robert, Oidipus I 62 κέ. Griech. Heldens. III 895, Dely, RE Suppl. VII 775.

Τὰ στοιχεῖα ταῦτα, ἀντιπροσωπεύοντα, ὡς εἵπομεν, μορφήν τοῦ περὶ Οἰδίποδος μύθου παλαιότεραν τῆς διαμορφώσεως αὐτοῦ ὑπὸ τῶν δραματικῶν ποιητῶν, πείθουν, ὅτι καὶ τὰ συναφῇ παραμύθια, τὰ οφζόμενα σήμερον εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ εἰς χώρας τοσοῦτον ἀπεχούσας ἀπ' ἀλλήλων, εἶναι ζῶσαι ἀπηχήσεις ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ, εὐρύτατα διαδεδομένου παλαιοτάτου παραμυθίου, ἐκ τοῦ ὁποίου εἰς μὲν τοὺς ἀρχαίους χρόνους διεπλάσθη ὁ μῦθος τοῦ Οἰδίποδος ¹⁾, εἰς δὲ τοὺς χριστιανικοὺς χρόνους ὁ μῦθος τοῦ Ἰούδα καὶ μέ τινες παρεκκλίσεις ὁ μῦθος τοῦ πάπα Γρηγορίου καὶ ἄλλαι παραπλήσια διηγήσεις, ὡς ἡ λατινικὴ περὶ τοῦ ἁγίου Ἀλβίνου, ἡ βουλγαρικὴ περὶ τοῦ Παύλου τῆς Καισαρείας, ἡ σερβικὴ περὶ «Συμεὼν τοῦ βρετοῦ», ἡ ρωσικὴ περὶ τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου κλπ. ²⁾.

Ὅτι οὕτω Οἰδίπους καὶ Ἰούδας τοποθετοῦνται εἰς τὸ αὐτὸ πλάσιον, δὲν εἶναι ἐκπληκτικόν. Μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἰούδα ἔπρεπε νὰ συναφθῇ κάθε τι ποὺ θὰ συνετέλει εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ μισητὸν τὸν μᾶλλον διαβόητον προδότην τοῦ Εὐαγγελίου. Ἀλλὰ ποῖον ἐγκλημα ἦτο μεγαλύτερον ἀπὸ ἐκεῖνα, μὲ τὰ ὁποῖα ἡ ἀρχαιότης συνέδεσε τὸν Οἰδίποδα; Ὁ Ἰούδας ἔπρεπε νὰ παρασταθῇ ὡς ἐμποροῦμενος ἀπὸ κακὰ ἔνστικτα, ὡς προσηλωμένος ἀπὸ μίαν σκοτεινὴν μοῖραν νὰ διαπράξῃ, ἔστω καὶ ἄκουσίως, μέγιστα ἐγκλήματα καὶ καὶ φθόσῃ καὶ εἰς τὸν μεγαλύτερον τῶν κακοεργημάτων, τὴν προδοσίαν ἐνὸς Θεοῦ. Τὴν ὕλην πρὸς τοῦτο ἔδωκε τὸ παραμῦθι τοῦ μοιραίως νυμφευθέντος τὴν μητέρα του. Ὡς δὲ νὰ μὴ ἤρκει ἡ τόσῃ κακοτυχία προσετέθη καὶ τὸ ἐγκλημα τῆς ἀδελφοκτονίας, τὸ ὁποῖον ἐξομοιώνει τὸν Ἰούδαν πρὸς τὸν Κάϊν. Εἶναι δὲ καὶ ἐν γένει τὸ παραμῦθι ἡ «ἀρχικὴ μορφή» τῆς ἀνθρωπίνης διηγήσεως καί, ὅπως ὁ Wilamowitz ἐδίδαξε, «διὰ τὰς θελκτικὰς, ἀλλ' ἀδεσπότους αὐτὰς ἱστορίας, αἱ ὁποῖαι εἰς τὰ παραμύθια συν-

¹⁾ Τὰ παραμυθιακὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ μύθου ἐξῆρξεν ὁ *O. Gruppe*, Griech. Mythologie u. Religionsgeschichte, München 1906, σ. 504 κέ. ἀπόδοσιν δὲ τοῦ ὅλου μύθου εἰς μορφήν παραμυθίου ἐπεχείρησεν ὁ *Robert*, Oidipus I 64 κέ. Ὅτι καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα Οἰδίπους εἶναι ὄνομα παραμυθίου τοιοῦτο, οἶα ὀλίγα μόνον ὑπάρχουν ἐν τῇ ἑλληνικῇ μυθολογίᾳ, καὶ ὅτι ὁ Οἰδίπους, παρὰ τὰ δείγματα τῆς λατρείας, ἥ; βραδύτερον ἀπέλαυνεν, ἦτο ἀρχικῶς ἥρως παραμυθίου ἐκθέτει ὁ *L. Daly*, RE. Suppl. VII (1940) 786, ὅπου καὶ πλήρης ἀναγραφὴ τῶν διαφόρων ἄλλων ἐρμηνειῶν τοῦ περὶ Οἰδίποδος μύθου. Βλ. διατύπωσιν τοῦ παραμυθίου τούτου ἐν *A. Aarne - St. Thompson*, The Types of the Folk - Tale, (FF Comm. 74, Helsinki 1928) σ. 140, ἀρ. 931 Oedipus καὶ 933 Gregory on the Stone. Συσχέτισιν τῶν μύθων περὶ ἐκθέσεως Δανάης καὶ Περσέως, Μωϋσέως κλ. πρὸς τὴν ἀγνείας πείραν βλ. παρὰ *J. Frazer*, Folk - Lore in the Old Testament 1918, τ. 2 σ. 446.

²⁾ Βλ. *L. Constans* ἐνὸς ἀν. σ. 111 - 130, *Höfer* ἐν Roschers Myth. Lex. III 743 - 746. Προσέθετε βουλγαρικὴν παραλλαγήν τοῦ περὶ Οἰδίποδος μύθου ἐν *Adolf Strausz*, Bulgarische Volksdichtungen, Wien u. Leipzig 1895, σ. 218 - 222 καὶ σερβικὴν ἐν *Talcey*, Volkslieder der Serben, Lpz, 1853, I 71 - 77.

ήθως είναι ανώνυμοι, οἱ Ἕλληνες ἐκλέγουν ἥρωας ὡς φορεῖς αὐτῶν... Δι' αὐτὸ ὀφείλομεν νὰ μὴ παραπλανώμεθα ὑπὸ τῶν ἡρωϊκῶν ὀνομάτων καὶ τῶν μεταγενεστέρων ποιητικῶν καὶ γεωγραφικῶν διακοσμῶσεων»¹⁾).

Διηγῆσεις ἀναφερομένης εἰς τὴν νηπιακὴν ἡλικίαν τοῦ Ἰούδα δὲν εὑρον παρὰ τῷ καθ' ἡμᾶς λαῷ, πλην λογοτεχνικῆς τινος διασκευῆς παραδόσεως περὶ κοινῶν παιγνίων τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Ἰούδα καὶ τῆς ἐπιδεικνυομένης παρὰ τοῦ δευτέρου σκληρότητος κατ' αὐτά²⁾). Ἄλλ' εἶναι ἀναμφίβολον, ὅτι καὶ ἄλλαι τοιαῦται διηγῆσεις θὰ εὑρεθοῦν παρ' ἡμῖν, οἷαι ὑπάρχουν καὶ παρ' ἄλλοις λαοῖς, ἂν γίνῃ ἡ δέουσα ἔρעυνα. Οὕτω κατὰ ρουμανικὴν παράδοσιν ὁ Ἰούδας ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας ἔδειξεν, ὅτι μίαν ἡμέραν θὰ κάμῃ μεγάλο κακόν. Κάποτε, ἐνῶ ἡ μητέρα του τὸν ἐκρατοῦσε μέσα στὴν ἀγκαλιά της, ὁ Ἰούδας ἔγινε φίδι καὶ τὴν ἐδάγκασε κάτω ἀπὸ τὸ πόδι κοντὰ εἰς τὴν πτέρναν. Δι' αὐτὸ καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχομεν μιὰ βαθοῦλα πρὸς τῆς πτέρνας³⁾).

Συναφὴς εἶναι ἡ διήγησις τοῦ ἀραβικοῦ εὐαγγελίου τῆς νηπιότητος, κεφ. 35, (Thilo σ. 109)· κατ' αὐτὴν ὁ Ἰούδας, ὅταν ἦτο παιδί, κατελαμβάνετο ἀπὸ τὸ δαιμόνιον καὶ ὅποιοι συναντοῦσεν εἰς τὸν ὁρόν, ἀρροῦσε καὶ τὸν ἐδάγκανε. Ἡ μητέρα του τὸν ἔπληγε εἰς τὸν Ἰησοῦν, πον ἦτο ἀκόμη παῖδι, διὰ νὰ τὸν θρασυεύσῃ μὲ τὴν θαυματοργόν του δύναμιν. Ὁ Ἰησοῦς ἐπαιζεν ἀκριβῶς ἐμπρὸς εἰς τὸ σπῆτι· ὁ Ἰούδας ὥρμησεν εὐθὺς ἐπ' αὐτὸν καὶ τὸν ἐδάγκασεν εἰς τὴν πλευράν. Τὴν ἰδίαν στιγμὴν τὸ πονηρὸν πνεῦμα ἐξέφυγεν ἀπὸ αὐτὸν σὰν ἓνας σκύλος λυσσασμένος, ἀλλὰ ὁ Χριστὸς ἀργότερα, ὅταν ἦτο εἰς τὸν Σταυρόν, ἐκεντήθη ἀπὸ τὴν λόγχην ἀκριβῶς εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο⁴⁾).

Ἰδίᾳ διὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰούδα ὑπάρχουν παρὰ τῷ λαῷ διαδεδομέναι πολλαὶ καὶ ποικίλαι παραδόσεις⁵⁾. Καὶ πρῶτον διὰ τὸ δένδρον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐκρεμάσθη ὁ Ἰούδας, πιστεύεται ὅτι τοῦτο ἦτο συκῆ⁶⁾). Ἡ πίστις αὕτη εἶναι ἀρκετὰ παλαιά, ἀπαντῶσα καὶ εἰς παλαιούς χριστιανούς συγγραφεῖς· καὶ μέχρι σήμερον δὲ εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ δεικνύεται δυτικῶς τοῦ ὄρους Σιών μία συκομορέα

¹⁾ Ul. v. Wilamowitz - Moellendorff, Die griech. Heldensage, I (SB. d. preuss. Ak. d. Wiss. 1925) σελ. 59 κέ.

²⁾ Πνευματικὴ Ζωή, χρόνος Β' ἀρ. 16/10 Ἰαν. 1938 σελ. 16.

³⁾ O. Dähnhardt, Natursagen II (1909) 235.

⁴⁾ O. Dähnhardt, ἐνθ' ἀν. σ. 236.

⁵⁾ Περί τῶν θρύλων, οἱ ὅποιοι διεδόθησαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἰούδα βλ. Ernest Renan, Vie de Jésus, ἔκδ. Calmann - Lévy, σελ. 453, μεταφρ. Ἀρ. Καμπάνη (Βιβλ. Φέξη) Ἀθ. 1915, σ. 374 καὶ Hastings, A Dictionary of the Bible λ. Judas, ἔδ. 5.

⁶⁾ N. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις Α' σελ. 103 ἀρ. 183, ὁ θάνατος τοῦ Ἰούδα.

ὡς τὸ δένδρον, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐκρεμάσθη ὁ Ἰούδας. Εἶναι δὲ πίστις παλαιά, ὅτι ὅποιος καθίσῃ κάτω ἀπὸ τῆ συκιά κακοπαθαίνει, ἡσκιώνεται. Εἰς τὴν Θράκην μάλιστα πιστεύουν, ὅτι οἱ διαβολίνες καθύονται κάτω ἀπὸ τὴν συκίαν καὶ κρύβονται μέσ' στὰ φύλλα τῆς συκιάς. «*Ἐκεῖ κάμνε τις χαρὲς τοὺς οἱ διαβόλοι...*» (Θρακικά Ζ', 1936, 304). Τὸ ἴδιον πιστεύεται παρὰ τοῖς Σλάβοις διὰ τὴν ἀκταίαν (κουφοξυλιάν) καὶ αὐτὴ θεωρεῖται ὡς τὸ κατηραμένον δένδρον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐκρεμάσθη ὁ Ἰούδας¹⁾.

Ἄλλὰ καὶ θάμνοι ἢ χόρτα, ποὺ σκορπίζουσιν δυσάρεστον ἢ κακὴν ὁσμήν, ἢ δένδρα μεγάλα, ἀλλ' ἄκαρπα, ἐθεωρήθησαν ὡς κατηραμένα²⁾ καὶ ἐσχετίσθησαν μὲ τὸν Ἰούδαν τὸν Ἰσκαριώτην. Τοιαῦτα εἶναι τὸ λεγόμενον *βρωμόχορτον* ἢ *βρωμοξυλιά* ἐν Ἡπείρῳ, ἢ *φασολιά τοῦ Γιούδα* ἐν Νάξῳ³⁾, ἢ *φονισκαριά* (δρυς) ἐν Γορτυνίᾳ⁴⁾, ὁ ἀνάγυρος ἦτοι ὁ *ἀρόννας* τῆς Σύμης⁵⁾ ἢ *ἄζόγυρος* τῆς Κρήτης, τῆς Λακωνίας κτλ.⁶⁾. Διὰ τὸν ἄζόγυρον ἢ συνάδελφος Σοφία Παπαδάκη ἤκουσε τὴν ἐξῆς ἀφήγησιν τῆς θειᾶς Μπανταλοῦνας γυναικὸς 100 περίπου ἐτῶν ἀπὸ τὸ χωρίον Φουρνὴ τοῦ Μεραμπέλλου: «Ὁλοι, παιδάκι μου, πουλοῦνε σήμερον τὴν ψυχὴν ντιως γιὰ τὰ τριάκοντα ἀργύρια, σὰν τὸν Γιούδα τὸν τρισκαταραμένο, ποὺ προέλασε τὸ δάσκαλό του. Μὰ γι' αὐτὸν κρεμασθῆκε στὸν ἄζόγυρον. Κατέχεις τὸ κείνον τὸ δέντρο, ποὺ βρωμεῖ ὁλος ὁ τόπος, ἄπον φυτρώνει; Πρωτύτερα ἐμβύριζε σὰ ντὸ μόσχο καὶ τὸ λέγανε ἀγιόγυρον, ὅτι αὐτὸ φυτὸ, καὶ ἐδὰ τὸ λένε ἄζόγυρον καὶ τὸ

¹⁾ Παραδόσεις ἄλλων λαῶν περὶ τοῦ δένδρου, ἐξ οὗ ἐκρεμάσθη ὁ Ἰούδας, βλ. παρὰ O. Dähnhardt, ἐνθ' ἀν. σ. 237-241.

²⁾ Περὶ φυτῶν, τὰ ὁποῖα ἦσαν ποτε μεγάλα δένδρα, ἀλλ' ἔγιναν μικρὰ χόρτα, διότι ἐκ τοῦ ξύλου των κατεσκευάσθη ὁ σταυρὸς βλ. ἐν Πολίτου Παραδ. σ. 784. Κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ καθηγητοῦ Α. Κεραμοπούλου «εἰς τὸ Σιάνι (Σισάνιον Δυτ. Μακεδονίας) ἐσφύζετο καρυὰ γηραλέα ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μου» ἐλέγετο καὶ ἦτο «στεῖρα καρυὰ» διότι εἰς αὐτὴν εἶχε κρεμασθῆ ὁ δεσπότης Σισανίου, ὅταν οἱ Τοῦρκοι χάλασαν τὸ Σιάνι. Τῷ 1931 εὗρήκα ἐπὶ τόπου τὸν κορμὸν τῆς κατερριμμένου. Ὁ Γ. Χ. Μόδης ἔχει σχετικὸν διήγημα εἰς τὸν α' τόμον τῶν Μακεδονικῶν του διηγημάτων μὲ τὸ ψευδώνυμον Γ. Χρίστου».

³⁾ «Στὶς ὄχθες τοῦ Βίβλινου ποταμοῦ ὑψώνονται μέσ' ὅς τις γλυκὲς καὶ τίς ἀλυγαριᾶς καὶ ἓνα εἶδος τεράστιες φασολιές. Τὸ ντεντρὸ αὐτὸ εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ὑπῆρχαν μὲ τοὺς κέδρους τῆς Ἱερουσαλὴμ. Ὁ Ἰούδας, ἀφοῦ ἐμετανόησε διὰ τὴν προδοσίαν τοῦ διδασκάλου του, ἐπῆγε εἰς τὴν ὑψηλὴ αὐτὴ φασολιά νὰ κρεμασθῇ. Τὸ ντεντρὸ, ποὺ δὲν ἀνέχθηκε τὸ αἷμα τοῦ Γιούδα στοὺς χυμούς του, ἐπύκρνε τοὺς καρπούς του καὶ ἔτσι τὰ φασόλια ἐκεῖνα εἶναι μικρὰ σὰν τὸ φαράκι καὶ γι' αὐτὸ τὴ φασολιά αὐτὴν τὴν ὀνομάζουν τὸ *ντεντρὸ τοῦ Γιούδα*» (Μιχ. Κοντελιέρη, Ναξιῶτικα λαογρ. σύμμεικτα (συλλογὴ ἀνέκδοτος).

⁴⁾ Καὶ τοπωνύμιον *Φονισκαριά* ἐν Ζατούνῃ Γορτυνίας, «ἐνθα, ὑπάρχοντος δένδρου τινός, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἐκρεμάσθη Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης» (Λαογραφ. Ἀρχεῖον, ἀριθ. χειρογρ. 967 σελ. 72).

⁵⁾ ΛΑ ἀρ. 146 σελ. 53.

⁶⁾ ΛΑ ἀρ. 446 σ. 48.

τρῶνε τὰ ὀξὰ καὶ ψοφοῦνε» ¹⁾). Ἡ παράδοσις δ' αὕτη ὑπόκειται καὶ εἰς κατάδεσμον «γιά τοὺς κλέφτες», τὸν ὁποῖον ἡ Μαρία Λιουδάκη ἀντέγραψε τῷ 1938 εἰς τὰ Πεοβόλια Δυτ. Κρήτης «ἀπὸ ἓνα παλιὸ τετράδιο». Ἰδοὺ ἡ ἀρχὴ τοῦ καταδέσμου: *Ἐπαδὲ ἦρθα σ' ἐσένα ἀζόγυρα, δεντρὸ τοῦ διαβόλου, ὅπου ἐκαταδέχτηκες τὸ σῶμα τοῦ Ἰούδα καὶ τὴν ψυχὴν του καὶ τὴν ἐκλερονόμησες ὡς διάβολος ...* ²⁾

Τὴν ἀπόφασιν τοῦ Ἰούδα ν' αὐτοκτονήσῃ ὁ λαὸς δὲν ἀπέδωκεν εἰς μεταμέλειαν διὰ τὴν κακὴν του προᾶξιν, ἀλλ' εἰς πονηρίαν, εἰς κακὸν ὑπολογισμόν. Ἡ-ξευρεν ὁ Ἰούδας, ὅτι ὁ Χριστὸς ἔμελλε νὰ κατέλθῃ εἰς τὸν ἄδην καὶ νὰ ἐλευθερώσῃ τοὺς ἀπ' αἰώνων δεδεσμευμένους καὶ ἔσπευσε νὰ εὗρεθῇ εἰς τὸν ἄδην πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἰησοῦ.

Μία παράδοσις ἐκ Κατσιδονίου τῆς Σητείας λέγει: «Ὅντεν ἐσταυρώνανε τὸ Χριστό, ἤμαθε ὅλος ὁ κόσμος, πὼς μὲ τὴν ἀνάστασίν του θὰ λειώσουνε τὰ κρίματα ὅλων τῶν ἀποθαμένῳ. Ὁ Ἰούδας, ἀπού'χε καμωμένη μεγάλη ἁμαρτία, γιὰτὶ ἐπρόδωκε τὸ Χριστό, τὸ 'μαθε κ' ἐπῆρε καὶ αὐτὸς νὰ σκοτωθῇ, πρὶ νὰ ἀναστηθῇ ὁ Χριστὸς, γιὰ νὸ βρεθῇ ἀποθαμένος καὶ ἐτσὰ νὰ τοῦ χαρισθῇ καὶ αὐτουνοῦ ἡ ἁμαρτία. Ἐπῆρε λοιποὺς ἓνα σκαμνὶ κ' ἐπῆρε νὰ κρεμαστῇ, γιὰ νὰ ποθάνῃ. Μὰ σὲ ὅποιον δεντρὸ καὶ ὅν ἤθελα κρεμαστῇ, οἱ κλώνοι τοῦ δεντροῦ ἐχαμήλωναν ὡς τῇ γῇ καὶ ἐτσὰ δὲν ἐμπόρειε νὰ ποθάνῃ. Ἐπῆρε κ' ἐκρεμάστηκε καὶ σὲ μιὰ μουρνια ἑρῆ, μὰ καὶ αὐτὴ ἐχαμήλωσε τοσοῦτος κλώνους τση καὶ δὲν τὸν ἤπνιξε. Τελευταῖα ἐπῆρε ἔς τὸν ἀζόγυρο κ' ἐκρεμάστηκε, αὐτὸς ὅμως δὲν ἐχαμήλωσε τοσοὶ κλώνους του σὰν τ' ἄλλα δεντρὰ κ' ἐτσὰ ἐπνίγηκε κ' ἐπόθανε. Ἀπὸ τοτεσὰς βρωμεῖ ὁ ἀζόγυρος, γιὰτὶ ἐδέχτηκε κ' ἐκρεμάστηκε ἀπάνω ντου ὁ Ἰούδας» ³⁾.

Ἐτέρα παράδοσις ἐκ Λευκάδος λέγει: «Ὁ Γιούδας, γνωρίζοντας πὼς ἦταν ἀδύνατο νὰ σχωρεθῇ μὲ τὰ δάκρυα, σὰν ποὺ ἔκαμε καὶ ὁ Πέτρος, ἐστοχάστηκε νὰ φουρκιστῇ (σὰν ποὺ ἐκρεμάστηκε κιόλα σὲ μιὰ συκιά μονάχος του), γιὰ νὰ βρεθῇ στὴν κόλαση, καὶ ἔτσι μαζὶ μὲ τς ἄλλους νὰ λευτερωθῇ κ' ἐκεῖνος, σύντας ἤθελα κατεβῇ ὁ Χριστὸς στὸν ἄδη. Ἡ συκιά ὅμως ἐλύγισε, καὶ ἔμεινε ἐδεκεῖ μισοκρεμασμένος καὶ δὲν ἐξεψύχησε, παρὰ σύντας ὁ Χριστὸς ἀναστήθηκε» ⁴⁾.

Ἡ παράδοσις αὕτη ἔχει παλαιότητα προέλευσιν, διότι ἀνευρίσκεται ὅχι μόνον εἰς τὸ προμνημονευθὲν συναξάριον τοῦ Ἰούδα, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτῷ τῷ

¹⁾ Ὅμοιαν παράδοσιν ἐκ Φουρνὴ Μεραμπέλλου βλ. παρὰ Μ. Λιουδάκη, Λαογραφικὰ Κρήτης, τ. Α' Μαντινάδες, ἐν Ἀθήναις (1936) σελ. 330. Πρβλ. καὶ Γ. Σπυριδάκη, Κρητ. παραδόσεις ἐν Ἐπετ. Κρητ. Σπ. Β' 1939 σελ. 138. Περὶ τῆς λέξεως ἀζόγυρας βλ. Σ. Κρίνον ἐν Παρνασσῷ Ε' 1881 σ. 24-27, περὶ δὲ τοῦ φυτοῦ Φ. Κουκουλῆν ἐν Λαογραφίᾳ, τ. Α' σ. 301.

²⁾ ΛΑ 1161 Δ' 125 κέ.

³⁾ Κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ συναδέλφου Γ. Σπυριδάκη, ἀκούσαντος παρὰ γραφείας 93 ἐτῶν.

⁴⁾ Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις Α' σ. 103, ἀρ. 183.

᾽Ωριγένει. Εἰς τὸ ἐν λόγῳ συναξάριον ἀναγινώσκομεν: «ἀλήγξατο, ἵνα προλάβῃ ἐν τῷ ᾄδῃ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἱκετεύσας τύχῃ σωτηρίας» καὶ κατωτέρω: «λέγουσι δέ τινες, ὅτι διὰ τοῦτο ἐκρεμάσθη ὁ Ἰούδας, διὰ τὴν ὑπάγῃ ἢ ψυχὴ του κάτω εἰς τὸν ᾄδην καὶ συναντήσῃ ἐκεῖ τὸν Χριστὸν κατερχόμενον νὰ ζητήσῃ συγχώρησιν...»¹⁾. Ὁ δὲ ᾽Ωριγένης λέγει, ὅτι ὁ Ἰούδας ἐσπευσε νὰ κάμῃ ἐν τῷ ἄλλῳ κόσμῳ ὅ,τι παρέλειψε νὰ κάμῃ ἐν τῷ παρόντι. Γνωρίζων ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐμελλε νὰ κατέλθῃ εἰς τὸν ᾄδην καὶ ὅτι ὁ Κύριος εἶναι ἡ πηγὴ τῆς σωτηρίας ἀπεφάσισε νὰ ὑπάγῃ ἐκεῖ πρὸ Αὐτοῦ καὶ μὲ γυμνὴν ψυχὴν νὰ συναντήσῃ Αὐτὸν καὶ ἐκλιπαρήσῃ συγχώρησιν²⁾.

Ἀλλὰ καὶ ἄλλα στοιχεῖα τῆς λευκαδίας παραδόσεως ἀνευρίσκονται εἰς κείμενον παλαιόν. Εἰς ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ 4^{ου} βιβλίου τοῦ Παπία παρὰ Θεοφυλάκτω παραδίδεται, ὅτι τὸ δένδρον, εἰς τὸ ὁποῖον ἠθέλησεν ὁ Ἰούδας νὰ κρεμασθῇ, ἐκάμφθη καὶ οὕτως ὁ θάνατος δὲν τὸν ἐπρόφθασε· κατόπιν ὁμως ἐβασανίζετο τόσον πολὺ ἀπὸ τὴν δίψαν, ὥστε ἀπὸ τὴν μεγάλην φλόγῳσιν ἐπρήσθη ὅλος καὶ δὲν ἤμποροῦσε νὰ περάσῃ ἀπὸ ἑνα δρόμον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ὁμως ἐπερνοῦσεν εὐκόλα μία ἄμαξα. Ἡ κεφαλὴ του μαρτύρου εἶχε πλησθῇ τόσον πολὺ, ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ ἱατροὶ δὲν ἤμποροῦσαν νὰ ἀνεγείνουν τὰ μάτια του. Σκώληκες καὶ δυσωδία ἐξήρχοντο ἀπὸ τὰ πόδια του καὶ ὁπότες φοβερὰ βασανιστοῖα, ἕως ὅτου ἀπέθανεν. Ὅλοι ὁμως ἀπέφευγαν τὸ μέρος, ὅπου ἀπέθανεν, καὶ ἐπὶ ἔτη κατόπιν μία δυσσομία ἐξεχύνετο εἰς τὰ περίε, ἀντιπρόσθετος εἰς ὅσους ἐπερνοῦσαν³⁾.

Ἡ παράδοσις αὕτη, ὥς πολλοὶ παρετήρησαν, ἀπέρρευσεν ἀπὸ τὴν περὶ τοῦ θανάτου τοῦ προδότου εἰδήσιν, τὴν εὐρισκομένην εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων 1, 18. Κατ' αὐτὴν ὁ Ἰούδας δὲν ἔσχιζε τὰ ἀργύρια εἰς τὸν ναόν, οὐδ' ἀπέ-

¹⁾ Ἀπόστολος Βαρνάβας, Ἐκκλησ. περιοδ. ἔτ. Ζ' (1935) σελ. 54 στ. 14 - 15. 25 - 28.

²⁾ Migne P. G. 13, 1766 κέ.

³⁾ Πρβλ. Pro pylæum ad Acta Sanctorum Novembris. Synaxarium Ecclesiæ Constantinopolitanae... opera et studio H. Delehaye, Bruxellis 1902 σελ. 788, 14 κέ.: «Ἰούδας δὲ ὁ προδότης, ὡς φησιν Παπίας ὁ Ἰωάννου μαθητὴς τοῦ Εὐαγγελιστοῦ... μέγα ἀσεβείας ὑπόδειγμα ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ περιεπάτησεν, ὥστε μηδὲ ὀπόθεν ἄμαξα ῥαδίως διέρχεται ἐκεῖνος δύνασθαι διελθεῖν· ἀλλὰ μηδὲ αὐτὸν τὸν τῆς κεφαλῆς ὄγκον αὐτοῦ· τὰ μὲν γὰρ βλέφαρα τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ τοσοῦτον ἐξοιδῆσαι, ὥστε αὐτὸν καθόλου τὸ φῶς μὴ βλέπειν, τοὺς δὲ ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ μηδὲ ὑπὸ ἱατροῦ διόπτρας ὀφθῆναι δύνασθαι· τοσοῦτον βάθος εἶχον ἀπὸ τῆς ἔξωθεν ἐπιφανείας. Τὸ δὲ αἰδοῖον αὐτοῦ πάσης μὲν ἀσχημοσύνης ἀηδέστερον καὶ μείζον φαίνεσθαι, φέρεσθαι δὲ δι' αὐτοῦ ἐξ ἅπαντος τοῦ σώματος ῥέοντα ἰχθῶρά τε καὶ σκώληκας εἰς ὕβριν δι' αὐτῶν μόνων τῶν ἀναγκαίων. Μετὰ πολλὰς δὲ βασάνους καὶ τιμωρίας ἐν ἰδίῳ φησὶν χωρίῳ τελευτῆσαι καὶ τοῖς ἀπὸ τοῦδε ἔρημον καὶ ἀοίκητον ἐκεῖνο τὸ χωρίον μέχρι τῆς νῦν γενέσθαι, ὥστε μὴ δύνασθαι τινα μέχρι τῆς σήμερον ἐκεῖνον τὸν τόπον παρελθεῖν, ἐὰν μὴ τὰς ῥίνας ταῖς χερσὶν ἐπιφράξῃ».

θανεν ἐκούσιον θάνατον, ὡς παραδίδει ὁ εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος 27, 5, ἀλλ' «ἐκ τοῦ μισθοῦ τῆς ἀδικίας ἐκτήσατο χωρίον καὶ πρηνὴς γενόμενος ἐλάκησε μέσος τ. ἔ. διεργάγη, καὶ ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ».

Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ ἐξῆς παράδοσις τῶν χωρικῶν τῆς Πομμερανίας: Ἀφοῦ ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης ἐπρόδωσε τὸν Κύριον, ἐκρεμάσθηκεν εἰς μίαν λυγαριὰν καὶ ἔπεσε κάτω· τὸ σῶμα του τότε ἔσκασε καὶ τὰ ἐντόσθια ἐξεχύθησαν εἰς τὴν γῆν. Ἀπὸ τότε ἡ λυγαριὰ σπανίως φθάνει τὸ ἀνάστημα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὰ κλαδιά της λυγοῦν καὶ γέρονουν πρὸς τὴν γῆν. Καὶ ὅπως ὁ Ἰούδας, ἔτσι καὶ αὐτὴ χύνει τὰ ἐντόσθιά της καὶ δι' αὐτὸ ὅλες οἱ λυγαριές, ἅμα γηράσουν, κουφίζουν. Κατὰ παλαιὰν δὲ πολωνικὴν πρόληψιν οἱ γέρικες ἱτιές εἶναι κατοικίαι διαβόλων καὶ κανέναν δὲν τολμᾷ νὰ τὰς ἐγγίση¹⁾.

Δι' αὐτὸ καὶ κάθε φυσικὸν ἀντικείμενον, πού ἀποπνέει δυσσομίαν, θεωρεῖται ἀπὸ τὸν λαὸν ὡς μολυσμένον ἐξ ἐπαφῆς τοῦ Ἰούδα με αὐτό.

Σχετικὴ μὲ τὴν δοξασίαν αὐτὴν εἶναι ἡ ἐξῆς παράδοσις ἐκ Δυτικῆς Μακεδονίας: «Στὴν Κατράνιτσα τῆς Μακεδονίας, ὡς μιὰ ὥρα ἀπὸ τὸ χωριό, εἶναι μιὰ βρύση, πού τὴ λένε τὸ νερό τοῦ Ἰούδα. Το νερό τῆς βρύσης αὐτῆς εἶναι ὑπόπικρόν καὶ ὑπάλμυρον· ἐπίσης δὲ τὰ κλάδα ἐκεῖ γέρα εἶναι μαλασμένα. Για τὸ παράξενο αὐτὸ νερό οἱ χωρικοὶ διαγοῦνται τὸν ἐξῆς μῆθο:

Ὅταν σταυρώθηκε ὁ Χριστός, ὁ Ἰούδας μετανόησε καὶ πῆγε νὰ κρεμαστῇ. Μὰ ὁ θάνατος δὲν ἤθελε νὰ τὸν πιάσῃ, ὁ Χάρος δὲν ἤθελε νὰ τὸν πάρῃ τέτοιος πού ἦταν κ' ὕστερα ἀπ' τὸ κακὸ πού ἔκανε. Τὸν κυνηγοῦσε παντοῦ τὸ ἀνάθεμα καὶ ἡ κατῖρα καὶ πούθενά δὲν ἤμποροῦσε νὰ σταθῇ. Δρόμο ἔπαιρνε, δρόμο ἄφινε, βουνὰ περνοῦσε, χῶρες, ποταμούς καὶ θύλασσεσ, πάντα περπατῶντας, πάντα συφοριασμένους καὶ κακορίζικους!...

Διψοῦσε, καίονταν ὁ λαιμός του, ἐστέγωνε τὸ στόμα του, λαχτάριζε γιὰ νερό, ἀλλὰ καμιὰ βρύση καὶ καμιὰ πηγὴ δὲν τοῦ ἔδινε οὔτε σταλαγματιά. Ὅπου ἔσκυβε νὰ πιῇ, τὸ νερὸ χάνονταν στὴ γῆ σὰν ζωντανὸ κι ὁ τόπος ξεραίνονταν.

Ἄν ζύγωνε σὲ καμιὰ λίμνη, ἡ λίμνη ἔβραζε, γίνονταν ἀχνὸς καὶ ἐξατμίζονταν. Ἄν ἔσκυβε σὲ ποτάμια γιὰ νὰ πιῇ, τὸ νερὸ γύριζε πρὸς τὰ πίσω σὰν κοπάδι ἀπὸ γίδια πού τὰ κυνηγοῦν.

Γονάτισε τότε ὁ Ἰούδας καὶ παρακάλεσε τὴν Παναγία νὰ τὸν λυπηθῇ καὶ νὰ τὸν ἀφήσῃ νὰ πιῇ νερὸ σὲ καμιὰ βρύση ἢ σὲ βοινοῦ πηγὴ. Καὶ ἡ Παναγία τὸν εὖσπλαγχνίσθηκε. Ἄκουσε τότε μιὰ φωνὴ νὰ τοῦ λέῃ, νὰ σταθῇ στὴν πρώτη βρύση πού θ' ἀπαντήσῃ κ' ἐκεῖ νὰ σκύψῃ καὶ νὰ πιῇ.

¹⁾ O. Dähnhardt, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 240.

Ἡ βρύση αὐτὴ ἦταν ἡ βρύση ποὺ εἶναι μιὰ ὥρα ἔξω ἀπὸ τὴν Κατράνιτσα.

Μόλις ὅμως ὁ Ἰούδας πλησίασε κ' ἔσκυψε νὰ πιῇ νερὸ καὶ μόλις ἡ βρύση αἰσθάνθηκε νὰ τὴν ἀγγίζουσιν τὰ χεῖλη τοῦ προδοτῆ τοῦ Χριστοῦ, φαρμακώθηκε ὥς τὰ ἔγκατά της! Καὶ δρόσισε τὸν Ἰσκαριώτη, ἀλλὰ ἀπὸ τότε τὸ νερὸ της ἔγινε πικρὸ καὶ ἄλμυρό, σὰν τὰ δάκρυα, καὶ οὔτε ἄνθρωπος οὔτε ζῷο. οὔτε πουλὶ πετούμενο πίνει πιὰ νερὸ ἀπὸ αὐτήν.

Μιὰ φορὰ μόνο τὸν χρόνον γλυκαίνουν τὰ νερά της, τὴ νύχτα ποὺ γίνεται ἡ Ἀνάστασις. Αὐτὸ τὸ ξέρει ὁ Ἰούδας, ποὺ γυρίζει σὰν ἄδικη κατάρα στὸν κόσμον, καὶ παραφυλάει τὴ νύχτα τῆς Λαμπρῆς κοντὰ στὴ βρύση, κι ὅταν χτυπήσουν οἱ καμπάνες γιὰ τὴν Ἀνάστασι, σκύβει καὶ πίνει καὶ σβήνει τὴ δίψα του, δίψα ὀλόκληρης χρονιάς!

Λένε ἀκόμα, πὼς ὅποιος πιῇ ἀπὸ τὸ νερὸ αὐτὸ τὴν ὥρα ποὺ γλυκαίνει, θὰ ζήσει ἄλλα 33 χρόνια ἀπὸ ὅσα τοῦ ἔχει γραφτὰ ἡ μοῖρα του νὰ ζήσει. Μὰ κα-
νέννας δὲν τολμάει νὰ πάη μεσάνυχτα στὴ βρύση, γιατί ξέρει ὅτι ἐκεῖ παραφυλάει ὁ Ἰούδας διψασμένος καὶ τρομερός!

Ὅπως εἶδομεν, ἡ δοξασία περὶ δίψης φασαντατικῆς τοῦ Ἰούδα εὐρίσκεται καὶ εἰς τὸ προσημειωμένον χωρίον τοῦ Γκελίας. Ἀλλ' ὁ λαὸς ἐφαντάσθηκε, ὅτι ὁ Ἰούδας δὲν ἀπέλαυσε τὴν ἡσυχίαν τοῦ τάφου, ἀλλὰ πλανᾶται καὶ θὰ πλανᾶται ἕως τῆς συντελείας τοῦ κόσμου¹⁾.

Κατὰ τὴν πίστιν τῶν χωρικῶν τῆς Δοξασίας «τὸ ἀστραπόβολο κυνηγᾷ τὸν Ἰούδα» καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἰούδας συχνάζει στὰ ἔλατα, ἐκεῖ πέφτει καὶ ἡ ἀστραπή. «Καὶ στὰ σκυλιὰ πιροχυράει (= παραχωράει) πολὺ ὁ Ἰούδας, ποὺ πᾶνε νὰ φυλαχτοῦνε κάτω ἀπὸ τὰ ἔλατα»²⁾.

Κατ' ἄλλην δοξασίαν ὁ ἄνθρωπος, ποὺ διακρίνεται εἰς τὸ φεγγάρι, δὲν εἶναι ὁ Κάϊν, ὅπως πολλοὶ νομίζουν, ποὺ εἶναι καταδικασμένος νὰ βάζη τὰ κόκκαλα τοῦ ἀδελφοῦ του σ' ἓνα τρύπιο καλάθι³⁾, ἀλλὰ ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης, ποὺ παλεύει μ' ἓνα θειοῖ⁴⁾.

Τέλος τὸ ὄνομα τοῦ Ἰούδα ἀπέβη δηλωτικὸν πάσης προδοσίης καὶ κακίας

¹⁾ Περιοδικὸν «Μπουκέτο» 29 Αὐγούστου 1929 ἀρ. 282 σελ. 997.

²⁾ Πρβλ. τὴν φράσιν: σὰν τὸν Ἰούδα ἀχάριστος, ζωντανολοκασμένος (ΛΑ 798 σ. 1034, Κεφαλληνία). Περί ὁμοίας τιμωρίας τοῦ ὑπρέτου, τοῦ ραπίσαντος τὸν Χριστόν, τοῦ Κουντενιῆ ἢ Κουντητῆ ἢ Φῶτο Ντὲ βλ. Ν. Γ. Πολίτου, Παραδόσεις Α' σ. 103 κέ. ἀρ. 184 - 187, Β' σ. 787 - 790. Κατὰ τὸν Δημοσιδένη Χαβιαράν «μερικοὶ (Συμαιοὶ) λέν πὼς ὁ Κουντενιῆς εἶναι ὁ Ἰούδας κ' ἔχει κατάραν ὅλον νὰ γυρίτῃ γδυνός καὶ νὰ μὴν πεθαίνῃ» (Πολίτου, Παραδ. Β' σ. 788).

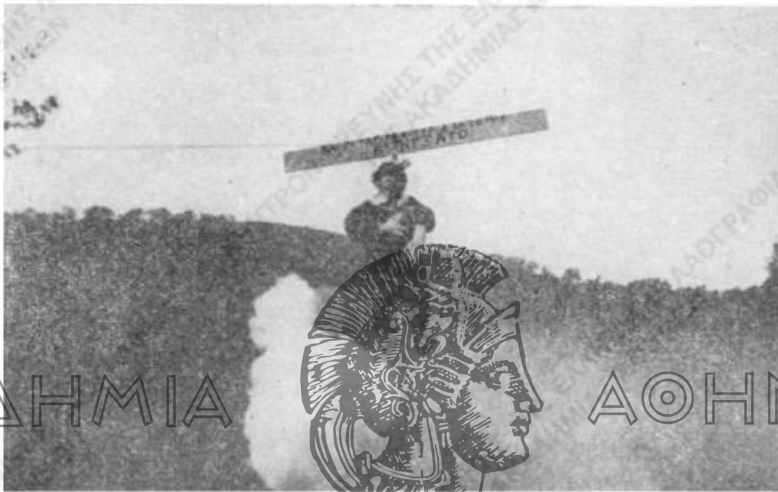
³⁾ Κατ' ἀνακοίνωσιν Δ. Λουκοπούλου (ΛΑ ἀρ. 867 σ. 390).

⁴⁾ Βλ. Ν. Γ. Πολίτου Παραδόσεις Α' σ. 130 ἀρ. 234.

⁵⁾ Πρβλ. Ο. Dähnharat, ἐνθ' ἀν. σ. 242.

καὶ πολλοῦ ἐταυτίσθη μὲ τὸ ὄνομα τοῦ διαβόλου. Οὕτω δι' ἓνα κακὸν μέλος οἰκογενείας λέγεται: «Σὲ δώδεκα ἀποστόλους ἦταν κ' ἓνας Ἰούδας», ἓνα δὲ ἀπὸ τὰ ὀνόματα τοῦ διαβόλου εἰς τὴν Κυνουρίαν, τὴν Ἥπειρον, τὸν Πόντον εἶναι «ὁ Γιούδας», ὁ «Σκαριώτης»¹⁾.

Δι' αὐτὸ ὡς πνεῦμα κακὸν ὁ Ἰούδας πρέπει νὰ καῇ, νὰ ἐξαφανισθῇ καὶ πραγματικῶς εἰς πλείστα μέρη τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν Μεγ. Παρασκευὴν ἢ κατ'

Φωτογραφία ὁμοιώματος τοῦ Ἰούδα, ληφθεῖσα ὑπὸ τῆς κ. Μαρίας Ἰωαννίδου Μπαρμπάριου ἐκ τῆς σιδηροδρομικῆς ἀμάξης τὸ Πάσχα τοῦ 1939 εἰς τὸ χωρίον Ἄνω Γατζέα παρὰ τὰς Μηλέας τοῦ Βόλου. Ἐπὶ τῆς σανίδος ἡ ἐπιγραφή: ΡΙΨΑΣ ΤΑ ΑΡΓΥΡΙΑ ΕΝ Τῷ ΝΑῶ ΑΠΗΓΕΑΤΟ.

αὐτὴν τὴν ἡμέραν τοῦ Πάσχα ἢ καὶ τὴν ἐπομένην ἀνάπτονται πυραὶ (φανοί, ὀφανοί, ὄρφανοί, ἀρφανοί κ. τ. τ.) καὶ παραδίδεται εἰς τὰς φλόγας τὸ ὁμοίωμα τοῦ Ἰούδα²⁾. Ἀλλ' ὅπως ὁ διάβολος εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ μας ἐγίνε πρόσω-

¹⁾ Ὁ ἀριθμὸς 13 λέγεται καὶ «πόντος τοῦ Ἰούδα». «Ὁ Χριστὸς καὶ οἱ μαθηταὶ του ἦσαν ἐν ὄλῳ 13» καὶ ἀκριβῶς ὁ 13ος, ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης, ἐπροκάλεσε διὰ τῆς προδοσίας του τὴν σταύρωσιν τοῦ Χριστοῦ. Δι' αὐτὸ δὲ καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ λαὸς ἐσυνήθισε περιφραστικῶς ν' ἀποκαλῇ τὸ 13 «πόντος τοῦ Ἰούδα» (Δ. Καμπούρογλου ἐν «Ἐστί» 13 Ἰαν. 1933). Ὁμοίως «λιβάνι τοῦ Γιούδα» λέγεται εἰς τὴν Ζάκυνθον ὁ καπνός. Τὴν σχετικὴν διήγησιν βλ. ἐν Πνευματικῇ Ζωῇ, Β' (1938) ἀρ. 16 σελ. 6. Ὁμοίως ἀντιλήψεις τῶν Ρώσων καὶ Λιθουανῶν περὶ τοῦ καπνοῦ ὡς φυτρώσαντος ἐκ τῆς κοιλίας τοῦ ἀποθανόντος Ἰούδα βλ. παρὰ Dähnhardt, ἐνθ' ἀν. σ. 241 κέ. Ἡ 1 Ἀπριλίου λογιζομένη ὑπὸ τῶν Γερμανῶν ὡς ἀποφράς ἡμέρα ἐθεωρεῖτο ὡς γενέθλιος τοῦ Ἰούδα (E. Stemplinger, Antiker Aberglaube 1922, σ. 115).

²⁾ Περὶ τῆς ἀρχικῆς προελεύσεως τῶν πυρῶν τούτων βλ. J. G. Frazer, The Golden Bough³ VII, 1 σ. 120 κέ. 129, 139 κέ. περὶ ἐμβολῆς δ' εἰς τὴν πυρὰν ὁμοιώματος δαίμονος

πον κωμικόν, τὸ ὁποῖον καὶ πολλαχῶς σατυρίζεται, οὕτω καὶ ὁ Ἰούδας. Εἰς τὰ Σελλία τῆς Κρήτης παρὰ τὸ Ρέθυμνον τὴν Μεγάλην Ἑβδομάδα «κάνουνε τὸν ὄφανὸ καὶ ἀπάνω σταίνουνε τὸν Ἰούδα» τότε ντύνουνε μὲ παλιόρουχα καὶ τοῦ κρεμνοῦνε στὴ χέρα ἓνα σακκουλάκι μὲ τριάντα χοχλιδόκουπες μέσα, δηλαδή τριάντα τσέφλια ἀπὸ σαλιαγκοὺς ἄδεια· εἶναι τὰ τριάκοντα ἀργύρια, ἀπὸν πήρενε καὶ πρόδωκεν τὸ Χριστό»¹⁾. Καὶ ὥς νὰ μὴ ἱκανοποιῶνται μὲ τὸ καύσιμον τοῦ ὁμοιώματός του, αἱ γυναῖκες τῶν Καρδαμύλων τῆς Χίου λέγουν: «"Ε! καὶ νὰ 'ταν ἀληθινός!»²⁾, ἐνῶ οἱ Ζακύνθιοι, οἱ Κορωνάιοι, οἱ Θηβαῖοι, ἴσως δὲ καὶ ἄλλοι, κάμνουν τὸν Ἰούδαν ἀληθινὸν πυροτέχνημα.

Οὕτως αἱ ὀλίγαι καὶ ἀσαφεῖς εἰδήσεις τῆς Ἀγίας Γραφῆς περὶ τοῦ Ἰούδα βαθμηδὸν ἀπεσαφηνίσθησαν καὶ συνεπληρώθησαν διὰ ποικίλων ἀποκρύφων καὶ δημωδῶν διηγήσεων, αἱ ὁποῖαι διεδόθησαν εὐρύτατα ὄχι μόνον εἰς τὸν ἰδικὸν μας λαόν, ἀλλὰ διὰ μεταφράσεων καὶ εἰς πολλοὺς ἄλλους λαούς. Ἀλλ' ὅπως κάθε τι ποὺ περιέρεται εἰς τὸ στόμα τοῦ λαοῦ, οὕτως καὶ αἱ θρησκευτικαὶ αὐταὶ διηγήσεις ὑπέστησαν τροποποιήσεις σύμφωνα μὲ τὸ μυθολογικὸν πνεῦμα καὶ τὴν ἠθικὴν ἀντίληψιν τοῦ λαοῦ καὶ ἀπετέλεσαν σαφηνείαν καὶ ἐνάργειαν, ἡ ὁποία χαρακτηρίζει ὅλα τὰ προϊόντα τοῦ πνεύματος τοῦ λαοῦ.

Ἐπερωτῶν τὴν 18 Ἰουνίου 1943.

ἡ ἀνθρώπου αὐτ. VII, 2 σ. 21 κέ. καὶ H. Friedländer, Das Feuer, Berlin 1931 σ. 126. 264. 274 κέ. 318.

¹⁾ Κατ' ἀνακοίνωσιν Γ. Κουρμούλη. Περὶ περιφορὰν τοῦ Ἰούδα καὶ καὶσιν ἐν Μαινῶν ἐν Ἀρχ. Θρακ. Θησ. Γ' 1936 σ. 114, καὶ ΛΑ ἀρ. 185, σ. 195 καὶ ἀρ. 294, σ. 16. Εἰς τὴν περιφέρειαν Μετρῶν καὶ Ἀθύρων τῆς Ἀν. Θράκης τὰ παιδιὰ κατεσκευάζαν τὸν Ὀβριγὸ ἀπὸ τσάτζαλα (= κουρέλια) παραγεμισμένα μὲ ἄχυρα καὶ τὸν περιέφεραν ἀπὸ θύρας εἰς θύραν, γὰρ νὰ κατὰβέλῃ (= ζητιανέψῃ) προσανάμματα, μὲ τὰ ὅποια νὰ τὸν καύσουν τὴν νύκτα τῆς Μεγ. Παρασκευῆς κατὰ τὴν περιφορὰν τοῦ Ἐπιταφίου (Κ. Χουρμουζιάδου, Τὸ παιδίον εἰς τὴν ἐκκλησίαν περιφέρειαν Μετρῶν καὶ Ἀθύρων ἐν Ἀρχ. Θρακ. Θησ. τ. Ζ. 1940 - 41. σ. 86). Ὁμοίως εἰς τὴν Πέτραν τῆς Λέσβου ἀνήμερα τὴ Λαμπρὴ γυρίζουν τὸν Ὀβριγὸν: γεμίζουν ἕναν Ὀβριγὸ μ' ἄχαρα, τοὺς βάνουν μπροστὰ πανέριον κριμασμένα μὲ παλιοχτένια, παλιομπουκάλια, πατσαβοῦρις καὶ λένι, Ὀβριγιὸς μὲ τὰ πανέργια τὸν παγαίνουν ἀπὸ τὴ Μπαναγιά, τὸν βάνουν οἱ μιὰ γουνιά, τὸν βάνουν καὶ ἕναν τζιγάρον στοὺ στόμα τ' καὶ τοὺν ντυφεκοῦν ὕστισιν τὸν βάνουν καὶ φοντιά». Εἰς τὰ Τελώνια τῆς Λέσβου τὴν Μεγ. Παρασκευὴν «καίγαγε τ' Ὀβριγὸν τὰ γένεια» (Δ. Λουκάτος, 1940, ΛΑ ἀρ. 1446 Α σελ. 66 καὶ 333). Περὶ τῶν ἐθιζομένων κατὰ τὴν καὶσιν τοῦ Ἰούδα ἐν Κορῶν, Ἀρκαδία, Σύρω, Σιγῇ Βιθυνίας, Σινώπῃ βλ. ΛΑ ἀρ. 1159 Α' σελ. 108, ἀρ. 767, ἀρ. 1378 Γ' σελ. 121, ἀρ. 1132 σελ. 85, ἀρ. 1141 σελ. 141. Περιγραφὴν τοῦ ἐθίμου ἐν Κύπρῳ βλ. παρὰ Magda Ohnefalsch - Richter, Griech. Sitten und Gebräuche auf Cypern, Berlin 1913, σ. 92 κέ. πίν. 26 - 27, εἰδήσεις δὲ περὶ τῶν τελουμένων ἀλλοχοῦ παρὰ Μαρίας Ἰωαννίδου ἐν Μεγ. Ἑλλην. Ἐγκυκλ. τ. 13 σ. 104 λ. Ἰούδας. Γενικῶς περὶ καύσεως τοῦ Ἰούδα βλ. Archer Taylor, The burning of Judas ἐν Washington University Studies XI (Humanistic Series N° 1). Ἀλλὰ τινὰ ἔργα, σχετικὰ μὲ τὸ θέμα τῆς παρούσης πραγματείας, δὲν ἡδυνήθησαν νὰ ἴδω ἕνεκα τῶν ἐκ τοῦ πολέμου δυσχερειῶν.

²⁾ ΛΑ ἀρ. 692.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

ἐκ τῆς « Περὶ Ἰούδα τοῦ προδότου » διηγήσεως, ἐκδιδόμενον ἐκ τοῦ χειρογράφου 260 τῆς Μονῆς Διονυσίου τοῦ Ἀθωνος καὶ τοῦ χειρογράφου 15 τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου ὑπὸ Γ. Α. Μέγα*.

... Ἀλλ' εἰ δοκεῖ, ἴδωμεν καὶ τὴν ἀρχὴν τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰούδα, ὅτι μιαρὰ
 ὑπῆρχε μετὰ πάσης πονηρίας, καθὼς μαρτυρεῖ ὁ προφήτης Δαβὶδ ἐν τῷ ρη'
 ψαλμῷ, ὅτι «κατάστησον ἐπ' αὐτὸν ἁμαρτωλὸν καὶ διάβολος στήτω ἐκ δεξιῶν αὐ-
 τοῦ καὶ γεννηθήτωσαν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ὄρφανοι καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ χήρα καὶ ἀναμνη-
 5 σθείη ἡ ἀνομία τῶν πατέρων αὐτοῦ καὶ ἡ ἁμαρτία τῆς μητρὸς αὐτοῦ μὴ ἐξαλει-
 φθείη· καὶ οὐκ ἠθέλησεν εὐλογίαν καὶ μακρονθήσεται ἀπ' αὐτοῦ· καὶ ἐνεδύσατο
 κατάραν ὡς ἱμάτιον» καὶ τὰ ἐξῆς τοῦ ψαλμοῦ. Ἀλλ', ὦ φίλοι, καὶ τῆς ἱστορίας
 ἀκούσωμεν. Φησί τις τῶν σοφῶν, ὅτι ὁ παράνομος Ἰούδας ἐκ τῆς χώρας τῆς
 Ἰσκάρας ὑπῆρχεν, ἐκ τῆς φυλῆς τῶν Ἰουδαίων· ὑπῆρχε δὲ αὐτῷ πατὴρ ὀνόματι
 10 Ροβέλ. Οὗτος τοῖνυν ὁ Ροβέλ εἶχε γυναῖκα καὶ ἐν αὐτῇ τῶν νυκτῶν ἐνύπνιον ἐν-
 πνιάσθη φοβερόν καὶ ἐκθαμβος γινόμενος, μετὰ φόβου πολλοῦ ἤρξατο βοῶσα με-
 γάλως. Ὁ δὲ ἀνὴρ αὐτῆς πρὸς αὐτὴν ἔφη· τί σοὶ γέγονεν, ὦ γύναι, καὶ ἀδημο-
 νεῖς; Ἡ δὲ ἔφη· ἐνύπνιον ἐνυπνιάσθη φοβερόν καὶ ὅτι, ἐὰν συλλάβω καὶ τέκω
 15 ἄρσεν, τὸ τοιοῦτον παιδίον ἔσται κατάλυσις τῶν Ἰουδαίων. Ὁ δὲ ἀνὴρ αὐτῆς
 ἐπετίμησεν αὐτήν, ὅτι τοῖς ἐνυπνίοις ἐνεπιστεύθη. Καὶ δὴ συνέλαβεν ἡ γυνὴ τῇ
 αὐτῇ νυκτὶ καὶ εἰς τὸν καιρὸν αὐτῆς ἐγέννησε παιδίον ἄρσεν· ἡβουλήθη δὲ ἡ γυνὴ
 ἀπολέσαι αὐτό, ἵνα μὴ ἀπολέσῃ τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων, καὶ κρυφῶς τοῦ ἑαυτῆς
 ἀνδρὸς ποιήσασα θήβην καὶ ἔβαλεν αὐτὸ ἐν τῇ θήβῃ καὶ ρίπτει ἐν τῇ θαλάσῃ.

* Τὸ πρῶτον τῶν χειρογράφων τούτων, οὐτινος τὸ ἀντίγραφον ὁφείλω εἰς τὴν ἐξαίρε-
 τον προθυμίαν τοῦ καθηγουμένου τῆς Μονῆς, ἀρχιμανδριτοῦ Γαβριήλ, δηλῶ διὰ Δ, τὸ δεύτε-
 ρον, οὐτινος διὰ τὰ πολλὰ σφάλματα τῆς ἐκδόσεως Παρθενίου Κιριμίτση ἔλαβον ἀκριβὲς ἀν-
 τίγραφον δι' αὐτοῦ καθηγητοῦ Κυριακοῦ Χατζηγιάννου, σημειῶ διὰ Κ. Ἐν τῷ ὑπομνήματι
 δηλοῦνται μόνον γραφαὶ διάφοροι ἐκείνων, ὥς εἰσήγαγον εἰς τὸ κείμενον, παραλειπομένων
 τῶν ὁρθογραφικῶν σφαλμάτων τῶν χειρογράφων.

1 ἀλεῖδοκαὶ Κ	μικρὰ Κ	3 τὸ Κ παραλείπει τὸ <i>ὅτι</i>	7 τὸ Κ παραλείπει
τὸ ὦ φίλοι	8 φιλοσόφων Κ	9 Ἰσκάρας Κ	10 τὴν λ. ἐνύπνιον παραλείπει τὸ Κ
12 μετὰ τὸ αὐτῆς τὸ Κ προσθέτει: ὁ Ροβέλ	14 ἄρσεν Δ	15 τὴν λ. ἡ γυνὴ παρα-	
λείπει τὸ Κ	16 αὐτῇ τῇ νυκτὶ Δ	ἐβουλήθη δὲ Κ: καὶ ἡβουλήθη Δ	17 αὐ-
τὸν Κ	17-18 τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς Κ	18 ποιῆσα Κ	καὶ — θήβῃ] ἐλλείπουσιν ἐκ τοῦ Κ

Ἦν δὲ πέρα τῆς Ἰσκάρας νησίον μικρόν, ἐν ᾧ κατώκουν ἄνθρωποι κτηνοτρόφοι ἤλθε δὲ ἡ θήβη ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ ὑπὸ τῶν κυμάτων. Λαβόντες δὲ ταύτην εὖρον παιδίον ἔσωθεν ἄρσεν. Ἐθήλαζον οὖν αὐτὸ ἀπὸ τοῦ γάλακτος τῶν ζώων καὶ ὠνόμασαν αὐτὸ Ἰούδαν, ὡς ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων νομίζοντες εἶναι. Ἀπογαλακτισθέντος οὖν ἤγαγον αὐτὸ εἰς τὴν Ἰσκάραν διὰ τὸ στενωπὸν τοῦ τόπου καὶ τὸ τῆς θαλάσσης περιάυλον, λέγοντες τίς αὐτὸ ἄρῃ τοῦ ἀναθρέψαι. Ἐλθὼν δὲ ὁ Ροβέλ, ὁ πατήρ αὐτοῦ, ἔλαβεν αὐτό, μὴ γνώσκων, ὅτι υἱὸς αὐτοῦ ὑπάρχει ἦν γὰρ πάνν ὥραιος. Ἡ οὖν μήτηρ αὐτοῦ ἡγάπα αὐτόν, ἐνθυμουμένη τοῦ βρέφους, ὃ ἔρριπεν ἐν τῇ θαλάσῃ. Καὶ δὴ συνέλαβε καὶ ἔτεκε καὶ ἄλλον υἱὸν καὶ ἀνέθρεφεν αὐτὰ ὁμοθυμαδόν. Ὁ γοῦν Ἰούδας πονηρὸς ὢν ἔτυπτε τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφόν, ὥστε πολλάκις ἡ μήτηρ αὐτόν ἐδίδασκε λέγων παῦσαι, ᾧ τέκνον, μὴ τύπτε αὐτόν, ὅτι ἀδελφός σου τυγχάνει καὶ ὅσα ἔχομεν ἐγὼ τε καὶ ὁ πατήρ σου τῶν δύο εἰσίν. Ὁ γοῦν πονηρὸς βλαστὸς διὰ τὴν τῶν χρημάτων ἀγάπην, φθόνῳ τηκόμενος, ἡβουλήθη ἀποκτεῖναι τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφόν. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν ἐλθόντες ἀμφοτέρω οἱ παῖδες εἰς τὸν πόντον, ἀνέστη ὁ Ἰούδας καὶ ἀπέκτεινε τὸν ἀδελφόν αὐτοῦ μετὰ λίθου ἐπὶ τὸν προθάλαμον καὶ ἀπέθανεν, αὐτὸς δὲ ἀπεδήμησεν ἐν Ἱερουσαλὴμ. Ὁ γοῦν αὐτοῦ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ ἔκλαιον ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῶν τέκνων. Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰούδας ἐν Ἱερουσαλὴμ, ἀγαπῶν δὲ τὴν φιλαργυρίαν γίνεται γνώριμος Ἡρώδῃ τῷ βασιλεῖ τῶν Ἰουδαίων. Βλέπων δὲ ὁ βασιλεὺς αὐτόν ἄνδρα δυνατόν καὶ ὥραιον, ποιεῖ αὐτὸν ἐξοδιστὴν αὐτοῦ, τοῦ πιπράσκειν καὶ ἀγοράζειν τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν. Μετὰ πολὺν δὲ χρόνον γίνεται ἐπανάστασις σκανδάλων ἐν τῇ χώρᾳ Ἰσκάρα καὶ λαβὼν ὁ Ροβέλ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ ἔρχεται ἐν Ἱερουσαλὴμ. Πλούσιος δὲ ὢν ἠγόρασεν οἴκους ὥραίους πλησίον τοῦ Ἡρώδου, παραδείσους ἔχοντας καὶ δένδρα ἔσωθεν. Ὁ γὰρ Ἰούδας ἐκ τοῦ πολλοῦ χρόνου οὐκ ἐγίνωσκε τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, ἀλλ' οὔτε αὐτοὶ ἐκεῖνον. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν προκύψας ὁ βασιλεὺς διὰ τῆς θυρίδος ἔβλεπε τὸν παράδεισον τοῦ Ροβέλ, ἐστὼς καὶ ὁ Ἰούδας μετ' αὐτοῦ, λέγει δὲ πρὸς τὸν βασιλέα βούλει, ᾧ δέσποτα, τί ἐκ τῶν ἀνθέων τῶν δένδρων τούτων, ὅπως κατέλθω καὶ λάβω τι ἐξ αὐτῶν; Ὁ δὲ εἶπε, πορεύου. Κατελθὼν δὲ διὰ τῆς θυ-

- 1 ἦν Δ: ὢν K πέρας Δ ἰσκάρας K 2 τὸ K πρὸ τῆς λ. ἡ θήβη ἔχει καὶ
4 αὐτόν K 5 αὐτόν K ἰσκάραν K 6 ἄρα Δ ἀνεθρέψαι K
7 ὅτι — ὑπάρχει] ἔλλειπουσιν ἐκ τοῦ Δ 8 ἦν γὰρ Δ καὶ ἦν K: αὐτὸ K
τὸ βρέφος Δ 9 ὁ Δ: οὐ K δὴ Δ: ἰδοὺ K τὸ τρίτον καὶ παραλείπεται ἐν K
10 οὖν Δ 12 τύπτει Δ 13, βλαστὸς Δ: Ἰούδας K 15 ἀμφοτέρα τὰ παιδία K
19 τῷ Ἡρ. Δ 20 αὐτοῦ] ἔλλειπει ἐκ τοῦ K 21 τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν K: ὅσα ποιεῖ
χρεῖα τὰ ἐν τῇ ἀγορᾷ Δ 22 ἐν τῇ ἰσκάρᾳ K 23 αὐτοῦ] ἔλλειπει ἐκ τοῦ Δ
24 παραδείσους Δ: περιβόλια K 25 καὶ K: ἡ Δ 29 τί ἐξ αὐτῶν K: αὐτὰ Δ
ὁ δὲ — πορεύου] ἔλλειπουσιν ἐκ τοῦ K

ρίδος ἔλαβεν ἄνθη καὶ ἐκ τῶν καρπῶν ὅσα ἤθελε. Βουλόμενος δὲ ἐξελθεῖν ἔξω, συνήντησεν αὐτῷ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ὁ Ροβέλ, καὶ φησὶ πρὸς αὐτόν· ἵνα τί, ὦ νεανία, πῶς ἐτόλμησας εἰσιέναι εἰς τὸν ἐμὸν παράδεισον, μὴ ὄντος μου ὧδε; μᾶλλον δὲ καὶ καρποὺς λαβεῖν; Αὐτὸς δὲ θρασὺς καὶ ὤμους ὢν ἀντίστη κατὰ τοῦ

5 Ροβέλ καὶ βλέψας ὧδε κἀκέισε, μηδενὸς ὄντος ἐκεῖσε, ἀπέκτεινε τὸν ἑαυτοῦ πατέρα μετὰ λίθου, ὥσπερ καὶ τὸν ἀδελφόν, μηδενὸς γινώσκοντος, καὶ φέρει τοὺς καρποὺς καὶ τὰ ἄνθη τῷ βασιλεῖ καὶ ἀναγγέλλει αὐτῷ καὶ τὸν θάνατον τοῦ Ροβέλ. Ἀκούσας ὁ Ἡρώδης ἐλυπήθη· σιωπᾷ τὸν λόγον, θάπτουσι τὸν Ροβέλ. Μετὰ δὲ ταῦτα λέγει ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν Ἰούδαν· βούλομαι τὴν τοιαύτην χήραν, ἵνα

10 λάβῃς γυναῖκα καὶ κληρονόμος γένη τῆς αὐτῆς κληρονομίας. Ἀποστείλας δὲ Ἡρώδης προφασιστικῶς πρὸς αὐτὴν λέγει· ἡ ἐμὴ βασιλεία βούλεται συζευχθῆναι σε ἐτέρῳ ἀνδρὶ ἢ τὸν πλοῦτόν σου ἔλθεῖν ἐπὶ τὴν ἐμὴν βασιλείαν. Ἀκούσασα δὲ ἡ γυνὴ τοὺς λόγους τούτους πείθεται ἄνδρα λαβεῖν, ἵνα μὴ ὁ πλοῦτος αὐτῆς εἰς ἀφανισμόν ἔλθῃ. Ἐλαβε δὲ τὸν υἱὸν αὐτῆς ἄνδρα, τουτέστι τὸν Ἰούδαν μὴ γινώσκουσα, οὗ υἱὸς αὐτῆς ἦν καὶ ἔτεκεν υἱοὺς μετ' αὐτοῦ καὶ ἐπορεύοντο ὁμοθυμαδὸν χρόνους ἱκανοὺς.

Ἐν μὲν οὖν τῶν ἡμερῶν εἰς ἑαυτὴν ἐλπίσας ἡ γυνὴ καὶ ἐνθυμουμένη ὅσα ἔπαθε περὶ τῶν παιδῶν καὶ περὶ τοῦ ἀνδρός αὐτῆς τὸν πικρὸν θάνατον, ἐκλαταγοερώς κοπτομένη καὶ οὗ ἄνδρα ἔλαβεν ἑτέρον μὴ βουλομένη. Ἰδοὺ καὶ ὁ Ἰούδας, ὡς εἰπόμεν, ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἐλθὼν ἡγηρώτα αὐτήν, τίς ἐστιν ὁ θρῆνος καὶ ὁ κοπιεὺς αὐτῆς· ἀναγκαζομένης δὲ αὐτῆς, ἡρξάτο ἡ γυνὴ διηγουμένη καταλεπτῶς τὰ συμβάντα αὐτῇ κακά, καὶ οὗ υἱὸν ἔρριπεν ἐπὶ τῆς θαλάσσης· ἦσαν γὰρ λέγοντες οἱ ἄνθρωποι οἱ ποιμένες τῷ Ἰούδᾳ, οὗ ἐκ τῆς θαλάσσης αὐτὸν ἀνήγαγον καὶ πάλιν τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ροβέλ. Ἀκούσας δὲ ταῦτα

20 πάντα ὁ Ἰούδας λέγει πρὸς αὐτήν· ἐγὼ εἰμι ὁ υἱὸς σου, ὃν ἔρριψας ἐν τῇ θαλάσῃ καὶ ἐγὼ ἀπέκτεινα καὶ τὸν ἐμὸν ἀδελφόν καὶ τὸν πατέρα μου τὸν Ροβέλ.

1 ἄνθη καὶ ἐκ τῶν Δ: ἐκ τῶν δένδρων K βουλόμενος δὲ ἔ. Δ: ἐξερχόμενος δὲ K
 4 μᾶλλον — λαβεῖν;] ἐλλείπουσιν ἐκ τοῦ K 5 βλέπων Δ μηδενὸς ὄντος ἐκεῖσε] ἐλλείπουσιν ἐκ τοῦ K 6 μετὰ τὴν λ. γινώσκοντος τὸ K ἔχει: ἐκεῖσε 7 καὶ τὰ ἄνθη] ἐλλείπουσιν ἐκ τοῦ K 8 ὁ Ἡρ.] ἐλλείπει ἐκ τοῦ Δ 9 μετὰ τὴν λ. βούλομαι τὸ Δ ἔχει ὅτι 10 μετὰ τὴν λ. λάβῃς τὸ K ἔχει αὐτήν γένης K ὁ Ἡρώδης K
 11 προφασιστικῶς] ἐλλείπει ἐκ τοῦ K σε] ἐλλείπει ἐκ τοῦ K 12 σου Δ: σει K
 14 τουτέστι Δ: ἤγουν K 15 οὗ — ἦν] ἐλλείπουσιν ἐκ τοῦ Δ 18 μετὰ τὴν λ. θάνατον τὸ K ἔχει αὐτοῦ 19 οὗ Δ: πῶς K βουλομένης K 20 ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ὡς εἰπόμεν, Ἰούδας Δ ἐλθὼν] ἐλλείπει ἐκ τοῦ Δ 21 καταλεπτὸν Δ 22 αὐτῆς K
 καὶ] ἐλλείπει ἐκ τοῦ K ἦσαν Δ: ἦν K 23 τοῦ Ἰούδα K 24 αὐτοῦ] ἐλλείπει ἐκ τοῦ K 26 τὸ δεύτερον καὶ ἐλλείπει ἐκ τοῦ Δ

- καὶ ἐγὼ ἐποίησα ταῦτα πάντα. Ἀκούσασα δὲ ἡ γυνή, ὅτι υἱὸς αὐτῆς ὑπάρχει, ἠβουλήθη θανάτῳ πικρῷ ἀποθανεῖν, βοῶσα καὶ λέγουσα· οὐαί μοι τῇ ἀθλίᾳ! ποῦ κρυβήσομαι; ποῦ φύγω τὴν ἀπειλὴν καὶ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ; οὐκέτι λοιπὸν μεθ' ὁμῶν δύναμαι εἶναι τοῦ λοιποῦ. Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰούδας τὰ κακά, ἄπερ προε-
- 5 ξένησεν ἡ ἐπιθυμία τῆς φιλαργυρίας καὶ ὅτι ὁ Χριστὸς ἱατρὸς τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ὑπάρχει ἐν Ἱερουσαλὴμ, καλῶν ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν, ἐπορεύθη ἐν ἐξομολογήσει καὶ ὁ Χριστὸς ὡς εὐσπλαγχνος ἐποίησεν αὐτὸν μαθητὴν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἐνόσει τὸ τῆς φιλαργυρίας πάθος, δίδωσιν αὐτῷ τὸ γλωσσόκομον καὶ τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν τοῦτέστι τὰ προσφερόμενα διὰ τῆς ἐλεημοσύ-
- 10 νης δηνάρια καὶ ἀνάλωσιν τῶν βρωμάτων τῶν ἀποστόλων, αὐτὸς δὲ ἔκλεπτεν αὐτὰ καὶ ἀπέστελλε τῇ γυναικὶ αὐτοῦ καὶ τοῖς παισὶ. Βλέπετε, ἀρχαῖον κακὸν καὶ πεπαλαιωμένη ἁμαρτία νέον ἀγαθὸν οὐ γίνεται. Ἴδετε τοῦ προφήτου Δαβὶδ τὸν λόγον πῶς ἐπληρώθη, τὸ ὅτι «γενηθήτωσαν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ὄρφανοὶ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ χήρα, καὶ ἀναμνησθεὶς ἡ ἄνομία καὶ ἡ ἁμαρτία τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μη-
- 15 τρός;» Οὐκ ἀνεμνήσθη ποιῆσαι ἔλεος. Μετανόησεν, ἐγένετο ἀπόστολος, θαύματα εἰργάσατο καὶ πάλιν ἡ φιλαργυρία προέβηκεν τοῦ Σωτῆρος εἰργάσατο. Ὅντως παλαιὸν κακὸν μόλις καὶ σπανίως νέον καλὸν γεννᾶται . . .

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

- 2 μὲν K 3 πῶς φύγω K 4 δύν. εἶναι Δ: εἶμαι K 5 ἡ — φιλαργυρίας K: ἡ
 φιλαργυρία αὐτοῦ Δ 7 ἐν ἐξ. Δ: καὶ ἐξομολογήθη K Χριστὸς ὡς] ἐλλείπει ἐκ τοῦ
 K 8 αὐτοῦ] ἐλλείπει ἐκ τοῦ K δίδει K 10 ἀνάλωσις τῶν χρημάτων K
 11 ἀπέστειλε τῆς γυναικὸς αὐτοῦ καὶ τῶν παιδῶν K 13 τὸ K παραλείπει τὸ ὅτι
 14 ἀναμνησθεὶς] ἐλλείπει ἐκ τοῦ Δ 15 ἐμνήσθη K ἐμετανόησε K 16-17 ὁ-
 τως — γενήσεται] ἐλλείπουσιν ἐκ τοῦ K.